

Edukační nabídka vzdělávacích aktivit v lesní mateřské škole

Tereza Elšíková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza Elšíková**
Osobní číslo: **H150397**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Edukační nabídka vzdělávacích aktivit v lesní mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše o postavení lesních mateřských škol ve školní soustavě ČR.
Vymezení terminologie o dětských skupinách a jejich možnostech edukace dětí.
Vytvoření programu vzdělávacích aktivit vhodných pro využití v lesních mateřských školách.
Realizace programu ve vybrané lesní mateřské škole.
Evaluaace programu, prezentace výsledků, jejich shrnutí a doporučení pro práci s dětmi předškolního věku.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina.** Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Josef Raabe, c2010. Nahlízet nacházet. ISBN 978-80-8630-795-4.
- JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina.** Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání. Praha: Josef Raabe, 2013, 144 s. ISBN 978-80-7496-071-0.
- KNIGHT, Sara.** Forest School and Outdoor Learning in the Early Years. 2 ed. London: Sage Publications Ltd., 2013, 176p. ISBN 978-1-4462-5531-5.
- LEBLOVÁ, Eliška.** Environmentální výchova v mateřské škole. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0094-9.
- MACHAR, Ivo.** Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 104 s. ISBN 978-80-244-2357-9.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza a kol.** Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012, 94 s. ISBN 978-80-7212-537-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Romana Divošová

Centrum jazykového vzdělávání

Datum zadání bakalářské práce:

11. října 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

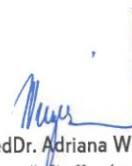
27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. října 2017

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....
19.12.2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na vytvoření, zrealizování a evaluování projektu s názvem: Edukační nabídka vzdělávacích aktivit v lesní mateřské škole. Bakalářská práce je teoreticko-aplikační.

Teoretická část se zabývá sumarizací retrospektivních a perspektivních poznatků o edukační možnosti v lesních mateřských školách.

V praktické části je zpracovaný projekt na vzdělávací aktivity v lesních mateřských školách pro děti předškolního věku, který je následně realizovaný ve vybrané lesní mateřské škole.

Klíčové pojmy:

Lesní mateřská škola, standardy kvality, přírodovědné vzdělávání, dětská skupina

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the creation, realization and evaluation of the project entitled: Educational offer of educational activities in forest kindergarten. Bachelor thesis is theoretical-application.

The theoretical part deals with a summary of retrospective and perspective knowledge about educational opportunities in forest kindergartens.

In the practical part there is prepared a project for educational activities in kindergartens for preschool children, which is subsequently implemented in selected forest kindergarten.

Key words:

Forest kindergarten, quality standards, science education, children's group

Velice ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Romaně Divošové, za odborné vedení, osobitý přístup a cenné rady, které mi při řešení dané problematiky předala. Především pak za čas, strávený při tvorbě mé bakalářské práce.

Poděkování také patří lesní mateřské škole, kde byl můj vzdělávací projekt realizovaný.

Rovněž bych chtěla poděkovat paní ředitelce a pedagogickému kolektivu z Mateřské školy Sluníčko Slušovice za umožnění studia na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

V neposlední řadě patří velké poděkování mému příteli a rodině za podporu a pomoc při studiu.

Motto:

„Není špatné počasí, pouze špatné oblečení“

ALMŠ

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA	12
1.1 CO JE LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA	12
1.2 VZNIK A HISTORIE LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	13
1.2.1 Historie lesní mateřské školy ve světě	13
1.2.2 Historie lesní mateřské školy v ČR	14
1.3 CHARAKTERISTIKA LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	14
1.3.1 Formy lesních mateřských škol a navazující fyzické podmínky provozu.....	15
1.4 PODMÍNKY PRO PROVOZ LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	16
1.4.1 Zázemí.....	16
1.4.2 Hygiena a stravování	17
1.4.3 Vybavení a oblečení	17
2 POSTAVENÍ LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL VE ŠKOLNÍ SOUSTAVĚ ČR	19
2.1 STANDARDY KVALITY	20
2.1.1 Obsah Standardů kvality	21
3 VYMEZENÍ TERMINOLOGIE O DĚTSKÝCH SKUPINÁCH A JEJICH MOŽNOSTECH EDUKACE DĚTI	24
3.1 DĚTSKÁ SKUPINA.....	24
3.1.1 Poskytovatel	24
3.1.2 Počet dětí a nejnižší počet pečujících osob v jedné dětské skupině.....	25
3.1.3 Stravování a pitný režim	26
3.1.4 Evidence dětí v dětské skupině	26
3.2 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	26
3.2.1 Vzdělávací program lesní mateřské školy – rozvoj kompetencí.....	27
3.2.1.1 Hrubá a jemná motorika.....	27
3.2.1.2 Sociální kompetence	28
3.2.1.3 Rozvoj sebevědomí a sebepojetí.....	28
3.3 PŘÍRODOVĚDNÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	28
3.3.1 Přírodovědné vzdělávání a kulturní gramotnost.....	29
3.3.2 Preferované pedagogické strategie v přírodovědném vzdělávání	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 VZDĚLÁVACÍ PROJEKT „ LES A LOUKA“	34

4.1	CHARAKTERISTIKA DĚTÍ	34
4.2	ZAMĚŘENÍ A CÍLE PROJEKTU	34
4.3	OBSAH PROJEKTU	35
4.4	TÉMA: LES	36
4.5	TÉMA: LOUKA	42
4.6	TÉMA: VODA.....	46
4.7	TÉMA: TŘÍDĚNÍ ODPADU	52
5	REALIZACE PROJEKTU.....	56
5.1	TÉMA: LES	56
5.2	TÉMA: LOUKA	59
5.3	TÉMA: VODA.....	62
5.4	TÉMA: TŘÍDĚNÍ ODPADU	64
6	EVALUACE PROJEKTU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	69
6.1	EVALUACE PROJEKTU	69
6.2	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	70
	ZÁVĚR	71
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ	75
	SEZNAM TABULEK.....	76
	SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Pojem lesní mateřská škola se dostává stále víc do podvědomí pedagogické i rodičovské veřejnosti. Z tohoto důvodu jsem si téma „*Edukační nabídka vzdělávacích aktivit v lesní mateřské škole*“ sama zvolila, neboť tak mohu přispět k jeho rozvoji.

Téma jsem si také vybrala proto, že je hodně zajímavé a mohu si zvětšit své vědomosti v oboru praxe. Také mám kladný vztah k přírodě a i v budoucnu bych ráda zařazovala aktivity směřující k pobytu venku. Práce je aplikačního charakteru, tedy její zaměření je zcela praktické a založené na přímém kontaktu s dětmi.

Cílem bakalářské práce je navrhnout vzdělávací aktivity vhodné pro využití v lesních mateřských školách se zaměřením na poznatky v oblasti přírodovědného a ekologického vzdělávání.

V teoretické části se zaměřuji na důležité pojmy související s lesní mateřskou školou. Vysvětlím, co lesní mateřská škola je, jakou má historii, a jaké jsou podmínky pro zřízení a chod školy. Informuji také o postavení lesních mateřských škol ve školní vzdělávací soustavě ČR.

V praktické části této bakalářské práce je vytvořen projekt vzdělávacích aktivit pro lesní mateřskou školu. Projekt má čtyři témata, pod kterými jsou různé vzdělávací aktivity směřovány na určité téma. Celý projekt je podrobně rozepsán na začátku praktické části bakalářské práce. Projekt je sestaven a vytvořen tak, aby byl realizovaný v lesní mateřské škole a mohl být popřípadě realizovaný v rámci doporučení i v ostatních lesních mateřských školách, v ekoškolách a v dětských skupinách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA

V této kapitole se seznámíme s pojmy, které se týkají a zabývají tématem lesní mateřské školy. Tyto pojmy si zde vymežíme a také definujeme. Nejprve si zde však vysvětlíme pojem lesní mateřská škola.

1.1 Co je lesní mateřská škola

Lesní mateřskou školu je možné považovat za alternativní předškolní zařízení. Základním znakem lesní mateřské školy je, že většina programu probíhá „venku za každého počasí“ v prostředí přírody. Otázka vybavení pro pobyt venku je proto jednou z nejzásadnějších. Výhodou lesní mateřské školy jsou již nižší zřizovací i provozní náklady, tedy celkově úspornější provoz. Další výhodou je důraz na rozvoj dovedností dětí vlastními silami v přímém kontaktu s přírodou. To je umožněno celkově nižším počtem dětí ve třídě a vždy dvěma doprovázejícími dospělými. (Vošahlíková, 2012, str. 11)

Stejně jako klasická mateřská škola, také lesní mateřská škola rozvíjí děti v souladu s platným kurikulem pro předškolní vzdělávání. Kurikulum je uzpůsobeno prostředí, v němž se děti pohybují a lidé, kteří ho sestavují, v něm kladou důraz na specifika daného prostředí i vývojové schopnosti a dovednosti dané věkem dětí. Základní rozdíl mezi státní mateřskou školou a lesní mateřskou školou však je v tom, že se veškerý její program odehrává venku, často v prostředí lesa. Vedlejším, ale nikoli zanedbatelným efektem je přirozené zvyšování obranyschopnosti. Škola samozřejmě klade velký důraz na oblékání dětí. Pokud je chladněji, rodiče děti oblékají do několika slabších vrstev a až poté do bundy (tzv. model cibule). Pocit teplotního komfortu škola navíc podporuje dostatečným pohybem. Pro věkovou skupinu 3 - 6 let je typické, že děti k pohybu zpravidla není třeba pobízet. Potřeba hry a pohybu je pro ně naprosto přirozená, stejně jako potřeba zkoumat a objevovat. Poskytneme-li dítěti vhodné prostředí, v tomto případě volnou přírodu, samo z něj získává zkušenosti a učí se zákonitostem, které v něm panují. Edukace v lesní mateřské škole je inspirována principy a metodami Montessori pedagogiky, Waldorfské a zážitkové pedagogiky. Dítě se učí principům svobody a samostatnému jednání, zároveň v něm ale podporuje sociální cítění a starost o svět kolem. Okolní prostředí dítě nevnímá výlučně jako objekt hodný zkoumání, nýbrž je v něm aktivně podporováno proekologické myšlení i jednání. Samo sebe vnímá jako součást přírody, je mu umožněno zažít pocit zodpovědnosti za své chová-

ní ve vztahu k přírodě a zároveň pocítuje i potřebu reagovat na jednání ostatních. (Kasperová, D., Kasper, T., 2008)

Lesní mateřské školy se vyznačují tím, že v nich nacházíme skupiny, které jsou tvořeny v porovnání s klasickými školami nižším počtem dětí tj. maximálně 15 až 16 dětí na 2 učitele. Rodinná atmosféra uzavřenější skupiny vytváří prostředí individuálního přístupu učitelů k dětem. Účast na programu není povinná, je-li dítě zaujato jiným podnětem a nemá tedy zájem na dané aktivitě participovat, má právo podle toho jednat. Program školy má své zákonitosti a rituály, jsou v něm zakotvena závazná pravidla pro děti i učitelky, ta účastníkům pomáhají v chápání své vlastní svobody a nakládání s ní. Současně však děti upozorňují na existenci stejného práva svobody i u ostatních účastníků provozu školy. (Vošahlíková, 2012)

1.2 Vznik a historie Lesní mateřské školy

1.2.1 Historie lesní mateřské školy ve světě

„Základy koncepce lesní mateřské školy vznikly v Norsku a ve Švédsku jako přirozená součást předškolní výchovy“ (Vošahlíková, 2015) a dodnes tvoří podstatnou složku školského vzdělávání obou zemí, její autorství však zůstává neznámé. Historicky první lesní mateřská škola byla založena v Dánsku. Není to velké překvapení, že lesní mateřská škola byla založena právě zde. Tato země má mnohaletou tradici v provozování tzv. „mikrojeslí“, které jsou podporovány státem. V čele jednotlivých mikrojeslí stojí vždy hlavní vychovatelka, ta má na starosti cca 5 maminek-vychovatelek, které pečují o své dítě a zároveň o 2 až 3 děti další.

Lesní mateřská škola v Německu (tzv. Waldkindergarden) – první zmínky pocházejí z dubna roku 1994, ve Flensburgu na základě přímých zkušeností zakladatelek Kerstin Jebsten a Petry Jaeger. V roce 2002 evidovalo Německo 350 lesních škol. (Häfner, 2008, strana 33-34) V dnešní době se v Německu nachází přes 1000 lesních mateřských škol a jejich počet stále narůstá. (Vošahlíková, 2015) předsedkyní asociace lesních mateřských škol v ČR.

1.2.2 Historie lesní mateřské školy v ČR

Jan Amos Komenský zdůrazňoval, že: „*Čím více dítě dělá, běhá, pracuje, tím lépe na to spí, tím lépe zažívá, tím lépe roste, tím lépe jadrnosti a čerstvosti těla i mysli nabývá*“ (Čapková, 1968: strana 91)

Zatímco v zahraničí je tato forma předškolních zařízení státem vítaná, finančně podporovaná a pozitivně přijímaná veřejností, v České republice se s výhodami a možnostmi tohoto druhu předškolní péče teprve seznamujeme. A přitom tradice nám nechybí. Už ve dvacátých letech minulého století se pedagog, spisovatel a archeolog Eduard Štorch snažil aplikovat spojení přírodního prostředí a školy. Prakticky vyzkoušel školu v přírodě v letech 1926-1930 na své Dětské farmě, kterou vybudoval z vlastních prostředků na Libeňském ostrově.

O prvních lesních mateřských školách jako takových můžeme mluvit až později. Zakladatelka a ředitelka ekologického centra Toulcův dvůr v Praze paní Emilie Strejčková byla též u zrodu MŠ Semínko. Při této ekologicky zaměřené MŠ funguje dnes i samostatná lesní třída Lesníček, která zahájila svoji činnost v roce 2010. O vznik první lesní mateřské školy u nás se však zasloužila Linda Kubale, která pro iDnes v roce 2011 uvedla: „*Založila jsem ji v roce 2007 v Jítravě u Liberce, pak jsem pomáhala zakládat Lesní mateřskou školku Šárinka v Praze, na ni se nabalovaly další*“. V dnešní době eviduje Asociace lesních mateřských škol již okolo 120 školek fungujících v ČR.

1.3 Charakteristika lesní mateřské školy

„*Les je jako jedno velké hřiště a příroda moudrá učitelka – trpělivá, přívětivá i nesmlouvavá*“. (Myšlenka lesních mateřských škol)

Ve volné přírodě probíhá většina provozu lesní mateřské školy. Prosté zázemí je určeno k příležitostnému pobytu. Pedagogický program probíhá v souladu s RVP PV a jeho těžiště je v prožitkové pedagogice – ve volné hře a řízené činnosti v reálných situacích. Malá skupina (maximálně 16 dětí) v doprovodu nejméně dvou učitelů vytváří prostor pro individuální přístup a hlubší mezilidské vztahy. (Standardy kvality lesní mateřské školy, 2014)

Základní charakteristiku lesních mateřských škol lze shrnout následovně:

1. Celoroční pobyt venku za každého počasí.
2. Není špatné počasí, pouze špatné oblečení.
3. Zázemí má charakter příležitostně využívaného vyhřívatelného přístřeší.
4. Základní prostředí výchovy je zpravidla v lese.
5. Třídu tvoří optimálně 15 dětí a minimálně 2 dospělí.
6. Základem pro pobyt s dětmi venku je vzájemná důvěra.
7. Dobrá komunikace s komunitou a rodiči je zásadní.
8. Východiskem pro vzdělávací program je situace, spontánní hra a přímá zkušenost dětí.
9. Lesní mateřská škola rozvíjí děti všestranně v souladu s platným kurikulem pro předškolní vzdělávání.

(Vošahlíková, 2012, str. 12)

1.3.1 Formy lesních mateřských škol a navazující fyzické podmínky provozu

Důležitou je i formální stránka každé konkrétní lesní mateřské školy, protože do značné míry předurčuje koncepci každodenního programu na přírodní prostředí.

Existují dvě formy lesních mateřských škol: **samostatné a integrované**.

Samostatná lesní mateřská škola funguje nezávisle na mateřské škole. Zřizovatelem je obvykle nezisková organizace. Zásadně se odlišuje tím, že nemá k dispozici zázemí určené k celodennímu pobytu dětí uvnitř. Zázemí samostatné lesní mateřské školy často představuje srub nebo jurta, kde lze případně vařit či zajistit odpočinek dětí. Z finančních důvodů může být dostupnější maringotka s místy k sezení a potřebnými pomůckami na pobyt venku. Některé samostatné lesní mateřské školy nevlastní žádný objekt. Schází se v centru města na zastávce hromadné dopravy, odkud vyrážejí do lesa. Tzv. Ochranný prostor pro případ velmi nepříznivého počasí může nahradit dohoda s další institucí (škola, knihovna, skautská základna atd.) o možnosti kdykoli s dětmi přijít. Lesní mateřské školy v České republice využívají také různé prostory v objektech blízkých k lesu a náležejících soukromým osobám či obcím, které jsou ochotny je k těmto účelům poskytnout. Samostat-

né lesní mateřské školy jsou velmi rozšířené v Německu. V České republice na tomto principu funguje naprostá většina organizací hlásících se k myšlence lesních mateřských škol.

Integrované mateřské školy jsou kombinací lesní mateřské školy s klasickou mateřskou školou, a to buď jako běžné MŠ s lesní třídou, nebo samostatná lesní mateřská škola se zázemím v běžné mateřské škole. Děti lesních tříd tráví minimálně celé dopoledne venku v lese, do budovy mateřské školy se vrací na oběd, popřípadě na odpočinek. Program samostatné lesní mateřské školy se zázemím v mateřské škole se od výše uvedené varianty neliší, rozdíl spočívá pouze odlišné administrativně, v jedné budově existují dva zřizovatelé. Tato forma je rozšířena zejména v Dánsku.

Prvky lesní mateřské školy se někdy uplatňují v mateřských školách jako lesní dny či týdny. Méně často je možné se setkat s putovní lesní mateřskou školou. Kde děti vyráží do lesa vždy z jednoho místa, ale trasy jejich putování jsou každý den různé. Tato forma lesní mateřské školy klade velké nároky na učitele.

Pro každodenní fungování lesní mateřské školy je nezbytná řada fyzických a organizačních podmínek, jejichž charakter je ovlivněn danou formou školy.

1.4 Podmínky pro provoz lesní mateřské školy

Z charakteristiky lesní mateřské školy je zřejmé, že podmínky pro provoz jsou značně specifické. Pojdme si přiblížit, co ke svému fungování lesní mateřské školy potřebují.

1.4.1 Zázemí

Pro případ velmi špatného počasí (bouřka, vichřice, extrémně nízké teploty) poslouží dětem a učitelům ochranný úkryt v podobě maringotky či zastřešené místnosti. (Miklitz, 2005) Oblíbená jsou i indiánská týpí nebo mongolské jurty. Průměr jurty, vybavené pokud možno zvýšenou dřevěnou podlahou, bývá 6 - 8 metrů. Pro vytápění mohou být oba typy stanů vybaveny buď kamínky s plotnou a komínovou rourou, nebo chráněným otevřeným ohništěm. V provozu lesní mateřské školy stojí stany celoročně venku a jsou vystaveny všem extrémům počasí. Proto se, podobně jako u dětského outdoorového oblečení, rozhodně vyplatí dát přednost kvalitativně co nejlepším materiálům a spoluprací se zkušeným výrobcem. Zázemí však primárně slouží k uložení pomůcek a náhradního oblečení. (Lacinová, 1999)

1.4.2 Hygiena a stravování

Otázka hygieny a stravování je podstatná nejen pro zákonodárce, ale především pro rodiče. Po celý den jsou k dispozici kanystry se studenou pitnou vodou i s teplou k mytí rukou. Separační WC je v oddělené místnosti v maringotce. Děti k sezení používají podsedáky a karimatky. V lese k mytí rukou slouží PET-láhve s pitnou vodou nebo vlhčené ubrousky.

Způsob stravování dětí v lesních mateřských školách je jiný, než na jaký jsme zvyklí v běžných mateřských školách. Tato podkapitola přiblíží způsob, jakým se děti v lesních mateřských školách stravují. Lesní mateřské školy nemají vlastní kuchyni, tak jako je to zvykem v běžných mateřských školách. Děti si nosí dopolední svačinu s sebou z doma v batůžku. Doporučuje se, aby rodiče svým dětem dávali potraviny, které nepodléhají rychlému zkažení. Většinou se jedná o ovoce, zeleninu, pečivo či cereálie. Nedoporučují se sladkosti, měkké salámy, jogurty. Tento způsob dopoledního stravování vychází vstříc dětem s individuálními potřebami stravování (alergie, bezlepková dieta). Dítě má v batůžku i láhev s pitím. V zimě je lepší, pokud má dítě v batohu termosku s teplým čajem. Obědy většinou lesní mateřská škola nechává dovážet z některé místní jídelny, základní či mateřské školy. Lesní mateřské školy se snaží o to, aby strava dětí vycházela ze zásad zdravé výživy. Jsou i takové lesní mateřské školy, které upřednostňují bezmasou stravu - vegetariánství. Učitelé také využívají možnosti připravit si společně s dětmi teplé jídlo. Některé lesní mateřské školy používají pro přípravu jídla své vlastní suroviny, které si vypěstovaly na vlastní zahrádce. Odpolední svačina a pití, zpravidla čaj, je zajišťována mateřskou školou. (Vošahlíková, 2012)

1.4.3 Vybavení a oblečení

Požadavky na vybavení a oblečení dětí v lesních mateřských školách jsou také jiné, než jak tomu bývá v běžných mateřských školách. Děti by do lesní mateřské školy měly chodit vhodně oblečené. Rodiče musí počítat s tím, že se oblečení často zašpiní a může se také poničit. V zimě je pak, více než kdykoli během roku důležité, aby bylo dítě „správně“ oblečeno. Preferuje se vrstvení oblečení. Vrstvení je mnohem lepší oproti jedné silné vrstvě, protože vytváří stabilní teplotu a snadno neprofoukne. Spodní vrstva by měla být hřejivá. Ideální je vlněné oblečení (každé dítě vlnu nesnese) nebo funkční termo prádlo. Následuje další vrstvení (1-3 vrstvy podle potřeby dítěte). Stejně vrstvení použijeme i na nohy.

Kalhoty by měly být především voděodolné, protože děti se velmi rády kloužou. Na krk je vhodnější nákrčník než šála, protože se nikam neplete a také je méně nepravděpodobná ztráta. Vrstvení používáme i v létě, vhodné je, aby dítě mělo více tenčích vrstev. Doporučuje se světlejší oblečení, které odráží sluneční paprsky a jsou na něm lépe vidět klíšťata. Navzdory teplotě by děti měly mít vždy dlouhé rukávy i nohavice. Samozřejmostí je pokrývka hlavy. Tato opatření chrání děti před poškrábáním od větví, klíšťaty a také před zimou či horkem. Obuv by měla být celoročně kotníková, v případě deště jsou vhodné holínky (v zimě zateplené), aby děti mohly dovádět i v kalužích a nebyly nijak omezovány. (Vošahlíková, 2012)

2 POSTAVENÍ LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL VE ŠKOLNÍ SOUSTAVĚ ČR

O rozšíření ideje výchovy a vzdělávání dětí v přírodě a potažmo i o zakládání lesní mateřské školy v České republice se velmi zasloužila Emilie Strejčková. Od roku 1993 se zabývala tématem ekologické výchovy v Českém ekologickém ústavu v Praze a v roce 1995 stála u zrodu ekologického centra Toulcův dvůr, při kterém vznikla v roce 2004 ekologicky orientovaná mateřská škola Semínko, jejíž zázemí od loňského roku využívá integrovaná lesní mateřská škola Lesíček. Strejčková své dlouholeté úsilí v oblasti prosazování důležitosti a nezastupitelnosti přírodního prostředí ve výchově dětí charakterizuje takto: *“Upřesňuji: snažím se hledat cesty k včasnému rozvíjení komplexní praktické inteligence dětí. Jak? Za pomoci vytváření příležitostí k jejich kontaktování s pestrým a hodnotným přírodním prostředím. V zájmu posilování vitality u současné pražské dětské populace hledám možnosti jak bránit, aby se životní pole našich ratolestí sice plíživě, ale přeci jen stále rychleji nepřesouvalo výhradně do uměle vytvářeného-nepřirozeného-prostředí. Charakteristické pro člověka, který se vyvíjí převážně v takovém prostředí (bez vzájemného živého reagování), je vlastní pasivita a nucený konzum různě zprostředkovaných informací o skutečném životě. Děti si navykají na představy o vlastní účasti na vzrušujících zážitcích prostřednictvím virtuálních dějů počítačových her. Důsledky se pak projevují na nereálných představách o dění v reálném životě, ale také v pocitech nudnosti vlastního života. Je pochopitelné, že negativních celospolečenských důsledků bude celá řada, a to jak ekonomických, zdravotních, etických, sociálních, politických, tak i ekologických. V zájmu tělesného i duševního zdraví našich dětí přemýšlím, jak lépe hájit jejich práva na rozvíjení celého úžasného spektra přirozené vitality za pomoci využívání kontaktů s tím nejdokonalejším, co existuje-a to je pestré a živé přírodní prostředí- prostředí, jehož jsme biologickou součástí”* (Strejčková a kol. 2005, str. 61). Její slova vystihují i shrnují to, co je snahou výchovy v lesní mateřské škole.

Nezávisle na aktivitách v Toulcově dvoře vzniká v roce 2007 první soukromá lesní škola u nás s názvem Zelená školka. Zakladatelka a pedagožka, Linda Kubale provozovala školku na svém statku na Liberecku. Toto zařízení vzniklo na základě rodičovských aktivit a bylo brzy naplněno místními dětmi. Po dvou letech byla činnost školky pozastavena, Linda Kubale přesunula své aktivity do Prahy a byla spoluiniciátorkou založení Dětského klubu Šárynka, inspirovaného lesní mateřskou školou a fungujícího od 1.9.2009.

V současnosti se v České republice nachází přibližně 140 lesních mateřských škol a počet se neustále zvyšuje. Přesto je zakládání lesních mateřských škol v České republice v úplných počátcích. Chybí legislativní zakotvení a z něho plynoucí potřebný status. Důvodem nezařazení lesní mateřské školy do rejstříku škol a školských zařízení je především nesplnění hygienických norem platných pro uvedená zařízení. Nejvýraznějším negativním důsledkem této situace je, že lesní mateřská škola přichází o možnost státní podpory obvyklé pro běžné mateřské školy (a též pro lesní mateřské školy v zahraničí) a dostávají se do finančně nesnadné situace, kdy doslova bojují o přežití. Financování a praktický provoz lesní mateřské školy u nás tak leží většinou plně na bedrech rodičů. Z důvodu dosavadního oficiálního neuznání statusu lesní mateřská škola zákonem najdeme zařízení předškolní výchovy vyznávající ideje lesní mateřské školy pod název lesní klub, dětský klub a podobně. Formálně jsou tato zařízení vedena nejčastěji jako občanská sdružení. Významným krokem ke sjednocení těchto předškolních zařízení a iniciativ pro její zařazení do školního vzdělávacího systému je založení Asociace lesních mateřských škol v České republice v prosinci 2010.

2.1 Standardy kvality

Cílem Standardů kvality pro lesní mateřské školy a lesní kluby je zaručit dětem, jejich rodičům, pracovníkům lesních MŠ a klubů i orgánům státní správy určitou kvalitu práce v lesní mateřské škole / lesním klubu. Naplnění Standardů kvality je cílem pro každou členskou organizaci Asociace lesních mateřských škol. Standardy kvality lesních mateřských škol vznikly v rámci projektu Profesionalizace lesních mateřských škol v Praze v roce 2014. Na jejich vzniku se podíleli zástupci Asociace lesních mateřských škol, zástupci lesních mateřských škol/ lesních klubů i rodiče dětí, které lesní mateřskou školu a kluby navštěvují. Aktualizace Standardů kvality probíhá v letech 2017 a 2018. Standardy kvality se dělí na procedurální, personální a provozní. Procedurální standardy určují srozumitelná a jasná pravidla práce lesních MŠ a klubů ve vztahu k dětem, jejich rodičům a veřejnosti. Personální standardy jsou zaměřeny na pracovníky organizace a na jejich profesní rozvoj. Provozní standardy popisují provozní předpoklady pro zajištění dobré kvality práce v lesních MŠ a klubech. Zahrnují také způsoby jejího vyhodnocování.

2.1.1 Obsah Standardů kvality

Standardy kvality se dělí na procedurální, personální a provozní a zároveň zahrnují způsoby jejich vyhodnocování.

I PROCEDURÁLNÍ STANDARDY

Procedurální standardy určují srozumitelná a jasná pravidla práce lesní mateřské školy ve vztahu k dětem, jejich rodičům a veřejnosti.

Cíle činnosti a zásady jejich poskytování

- Škola má písemně definováno poslání, cíle a zásady výchovně vzdělávací cíle (Školní vzdělávací program v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem).

Zásady poskytování činnosti

- Provozní řád, Smlouva o výchově a vzdělávání dítěte.
- Škola vede evidenci dětí a jejich individuálních potřeb dětí.

Práce s dětmi

- Učitel pracuje v souladu s Etickým kodexem pedagoga lesní mateřské školy.
- Učitelský přístup vychází z prožitkového učení dětí v celoročním kontaktu s přírodou. Učitel je schopen svou přípravu uzpůsobit aktuálnímu zájmu a potřebám dětí a aktuálním podmínkám prostředí, kde program probíhá. Učitel umožňuje dítěti prožít bezpečné riziko. Prostor s minimem hraček, které mají předem definovaný účel, podporuje u dětí rozvoj kreativity a sociálního učení.
- Učitel sleduje rozvoj klíčových kompetencí dětí.

Zpětná vazba rodičů ke kvalitě

- Škola má vůči rodičům jasnou strukturu (organizační řád a odpovědnosti).
- Škola vytváří příležitosti pro přijímání zpětné vazby od rodičů (dotazníky, pravidla pro vyřizování stížností).

Poskytování informací o činnosti

- Škola spolupracuje s rodinami zapsaných dětí, s místní komunitou a komunitou lesních mateřských škol a s Asociací lesních mateřských škol (brigády, výlety, slavnosti, přednášky otevřené veřejnosti,...).

- Škola informuje o své činnosti tak, aby byl její obraz transparentní ve vztahu k rodičům zapsaných dětí, ve vztahu k zájemcům o docházku a k veřejnosti (web, schůzky).

II. PERSONÁLNÍ STANDARDY

Personální standardy jsou zaměřeny na pracovníky organizace a na jejich profesní rozvoj.

Personální zajištění

- Škola má písemně stanovenou personální strukturu (organizační řád). Je schopná popsat kvalifikační a osobnostní předpoklady zaměstnanců.
- Minimálně jeden učitel má ukončené či probíhající vzdělání dle platné legislativy pro mateřské školy, nebo ukončil či je frekventantem akreditovaného vzdělávacího kurzu pro učitele, který organizuje asociace lesních mateřských škol.

Profesní rozvoj pracovníků

- Škola pravidelně vyhodnocuje práci pracovníků podle předem domluvených kritérií, oceňuje ji a podporuje zaměstnance v dalším profesním růstu (vyhodnocování, sebehodnocení.)
- Učitelé alespoň jednou ročně navštíví lesní mateřské školy či kamennou mateřskou školu.

III. PROVOZNÍ STANDARDY

Provozní standardy popisují provozní předpoklady pro zajištění dobré kvality práce v lesní mateřské škole.

Prostředí

- Zázemí školy je umístěno ve volné přírodě, či je z něj volná příroda dětem dosažitelná do 20 minut.
- Pokud má školka provoz déle než 3 hodiny, má k dispozici vyhřívatelné zázemí pro odpočinek dětí a zahřátí při jakémkoli počasí.

- Ve školce je k dispozici toaleta a pitná voda z ověřitelného zdroje. Provoz v zázemí plně vyhovuje podmínkám Ustanovení hygienických podmínek v zařízeních typu lesní MŠ.

Finanční udržitelnost

- Škola má finanční řízení. Rozpočet je vypracován na minimálně jeden školní rok. Rozpočet je z dlouhodobého hlediska vyrovnaný.
- Škola vědomě pracuje s riziky (Dokument vyhodnocení rizik a přínosů).

Nouzové a havarijní situace

- Škola má písemně popsány nouzové a havarijní situace, ke kterým může dojít, a postup při jejich řešení. Všichni pracovníci jsou s tímto dokumentem seznámeni (Dokument o postupu při nouzových a havarijních situacích).
- Škola vede evidenci úrazů.
- Škola má povinně sjednáno úrazové a škodové pojištění.
- Učitelé absolvovali kurz první pomoci. Tento kurz obnovují nejméně 1x za čtyři roky.
- Učitelé mají vždy k dispozici lékárničku a nabitý mobilní telefon se všemi potřebnými kontakty.

Zvyšování kvality činnosti

- Škola pravidelně nejméně jednou ročně vyhodnocuje, zda je její práce na úrovni jednotlivců i organizace jako celku v souladu s definovaným posláním, cíli a zásadami. Využívá k tomu interní a externí zpětné vazby (vyhodnocování, sebehodnocení, SWOT analýza, dotazníky pro rodiče). (Asociace lesních mateřských škol, web)

3 VYMEZENÍ TERMINOLOGIE O DĚTSKÝCH SKUPINÁCH A JEJICH MOŽNOSTECH EDUKACE DĚTI

V této kapitole se seznámíme s názvem dětská skupina. Co vlastně znamená, jaké jsou podmínky a co všechno obnáší. Také se budeme věnovat vzdělávacímu programu a přírodovědnému vzdělávání.

3.1 Dětská skupina

Touto službou péče o dítě se rozumí činnost, která spočívá v pravidelné péči o dítě od jednoho roku až do zahájení povinné školní docházky. Je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, výchovu, rozvoj schopností, kulturních i hygienických návyků dítěte (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, § 2). Tento typ speciální služby má sloužit k podpoře možnosti zařazení rodičů předškolních dětí do práce. Dalším smyslem dětských skupin je také pomoci rodičům předškolních dětí naplnit své ekonomické zájmy a potřeby, ať už v případě studia, zaměstnání nebo podnikání. Služby jsou určeny dětem, kterým byla z nějakých důvodů odmítnuta docházka do veřejné mateřské školky. Ať už z důvodu např.: nízkého věku dítěte; trvalého bydliště mimo místo, kde rodina žije; nedostatečné kapacity veřejných školek; děti zahraničních zaměstnanců. Zřizovatel je povinen zajistit péči o děti v dětské skupině tak, aby byla zajištěna výchovná péče o svěřené děti zaměřená na jejich celkový rozvoj, bezpečnost, ochranu zdraví, pobyt dětí na čerstvém vzduchu, spánek a osobní hygienu. (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013)

3.1.1 Poskytovatel

ZÁKON č. 247/2014 Sb., §3 udává:

1. Poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině (dále jen „poskytovatel“) je fyzická nebo právnická osoba, která za podmínek stanovených tímto zákonem poskytuje službu péče o dítě v dětské skupině rodiči nebo jiné osobě, které bylo rozhodnutím příslušného orgánu svěřeno dítě do péče nahrazující péči rodičů, (dále jen „rodič“), je-li zaměstnavatelem rodič.

2. *Poskytovatel nemusí být zaměstnavatelem rodiče, pokud je:*

- a) ústavem, jestliže poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s jeho základní listinou,*
- b) právnickou osobou registrovanou nebo evidovanou podle zákona o církvích a náboženských společnostech, pokud poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s jejím předmětem činnosti,*
- c) územní samosprávním celem nebo jím založenou právnickou osobou,*
- d) obecně prospěšnou společností, jestliže poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s její základní listinou nebo zakládací smlouvou,*
- e) nadací nebo nadačním fondem,*
- f) vysokou školou, nebo*
- g) spolkem, jestliže poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s jeho stanovami.*

3.1.2 Počet dětí a nejnižší počet pečujících osob v jedné dětské skupině

Kapacita dětské skupiny je počítána podle maximálního počtu dětí, o které je v daný okamžik pečováno. Počtem dětí se rozumí aktuální počet přítomných dětí. Personální zajištění je závislé na počtu dětí ve skupině a jejich věkové skladbě. Zákon definuje minimální počet pečujících osob odpovídající velikosti dětské skupiny. (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013)

ZÁKON č. 247/2014 Sb., §7 udává:

- 1. „V jedné dětské skupině nesmí být více než 24 dětí.*
- 2. Poskytovatel je povinen při stanovení počtu pečujících osob v jedné dětské skupině zohlednit zdravotní stav dětí, dobu pobytu dětí v dětské skupině a věk dětí, zejména počet dětí ve věku do 2 let.*
- 3. Nejnižší počet pečujících osob, který je poskytovatel povinen zajistit v jedné dětské skupině, činí: a) 1 pečující osoba pro dětskou skupinu do 6 dětí,*

b) 2 pečující osoby pro dětskou skupinu od 7 do 24 dětí,

c) 3 pečující osoby pro dětskou skupinu od 13 do 24 dětí, pokud je v dětské skupině alespoň 1 dítě mladší 2 let.“

3.1.3 Stravování a pitný režim

Důležitá otázka provozu dětských skupin je zajištění stravování a pitného režimu. Stravování dítěte je zajišťováno poskytovatelem po předchozí dohodě s rodiči dítěte, včetně dohody o způsobu zajištění stravy. Po dobu poskytování služby péče o dítě musí poskytovatel v dětské skupině zajistit pro dítě odpovídající pitný režim. V případě individuálního stravování dítěte, když stravu do dětské skupiny donáší rodič dítěte, poskytovatel musí zajistit uschování, případný ohřev a podání stravy v souladu s požadavky ochrany zdraví dětí s vyloučením možného vzniku různých onemocnění. (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013)

3.1.4 Evidence dětí v dětské skupině

Evidence dětí v dětské skupině musí obsahovat osobní a kontaktní údaje dětí a jejich zákonných zástupců. Dále také, které dny a v jakém rozsahu bude dítě dětskou skupinu navštěvovat, výši a způsob úhrady služeb, informace o zdravotním stavu dítěte, včetně jeho specifických omezení (např. alergie, dieta, apod.), údaje o dalších osobách, které mohou dítě z dětské skupiny vyzvedávat (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013). Poskytovatel je povinen uchovat údaje o konkrétním dítěti v evidenci po dobu 3 let po ukončení poskytování služby péče o dítě v dětské skupině.

3.2 Vzdělávací program

Školní vzdělávací program rozpracovává způsob, jakým mateřská škola rozvíjí klíčové kompetence dětí. Program odpovídá reálným podmínkám školy, prostorovým a personálním možnostem, potřebám a přáním dětí a rodičů. Obsahem jsou tři základní okruhy:

- Vzdělávací prostředí školy a charakteristika vzdělávacího programu jako celku, včetně metodických východisek pedagogické práce
- Vzdělávací obsah (nabídka činností uspořádaná do integrovaných bloků), doplňující programy a další aktivity
- Evaluační činnosti

Častým kontaktem dětí s přírodou jak v ekoškolce, tak v lesní mateřské škole lze směřovat k následujícím pedagogickým cílům.

- Učit se celostně
  - Rozvíjet jemnou a hrubou motoriku
  - Podpořit smyslové vnímání přímou zkušeností
  - Rozvíjet kreativitu a fantazii při využití rozmanitých přírodních prvků
  - Podpořit vědomí sounáležitosti mezi dětmi navzájem a se živou a neživou přírodou
  - Prožít rytmus změn ročních období a přírodních jevů
  - Seznámit se s místem a přírodním prostředím, které je blízké a vytvořit si k němu pozitivní vztah
  - Zažít a poznat rostliny a živočichy v jejich původním životním prostředí, poznat různé přírodní ekosystémy
  - Umožnit dětem, aby poznaly své tělesné hranice
  - Prožít ticho a naučit se být citlivější k mluvenému slovu
  - Poznat hodnoty lesního společenství a hodnoty lidské společnosti
- (Vošahlíková, 2012)

3.2.1 Vzdělávací program lesní mateřské školy – rozvoj kompetencí

Pedagogická koncepce lesních mateřských škol v Německu je často postavena na oblastech dovedností, které jsou při pobytu v lese rozvíjeny. Jejich celek pak tvoří charakteristiku pedagogické práce školky i předpoklad všestranného rozvoje dítěte.

Mezi nejčastěji zmiňované oblasti znalostí, dovedností a postojů rozvíjených v LMS patří hrubá a jemná motorika, sociální kompetence, rozvoj sebevědomí a sebepojetí, kreativita a znalost o přírodě a ekologii.

3.2.1.1 Hrubá a jemná motorika

Les nabízí výrazně pestřejší podmínky pro rozvoj hrubé motoriky než upravený terén interiéru MŠ i zahrady, pokud není založena přímo tak, aby poskytovala rozmanité a proměnlivé příležitosti k pohybu. Při každém pobytu v lese děti trénují rovnováhu (na nerovném povrchu), mohou běhat (ve větší míře než v ohraničeném prostoru), lézt (do strmého svahu, na stromy), přeskakovat a nosit větve a kameny, klouzat po blátivém či zmrzlém

povrchu atd. Pomocí cílených, nejen výtvarných činností, lze rozvíjet potřebné dovednosti podobně jako běžné MŠ.

Prostor k pohybu v lesní mateřské škole přispívá nejen k rozvoji motoriky, ale i podpoře zdraví dětí (rozvoj dýchacího a oběhového systému, prevence obezity). Při pohybu jsou zapojeny smysly, zejména zrak a hmat, je rozvíjena prostorová orientace. Děti se také učí rozpoznat a respektovat hranice své fyzické zdatnosti a rozvíjejí znalosti o svém těle, když zapojují různé svalové skupiny.

3.2.1.2 Sociální kompetence

V lese vzniká celá řada situací vyžadujících spolupráce, řešení konfliktů dohodou, respekt, rozpoznání pocitů druhého. Při pobytu v lese hraje důležitou roli vzájemná pomoc. Proto je vhodnější, když jsou kolektivy dětí věkově smíšené. Dospělí pomáhají tam, kde si o to děti samy řeknou. Vždy platí obecné pravidlo, že dospělý je příkladem.

Sociální kompetence jsou rozvíjeny během volné hry, kdy se děti mohou samovolně sdružovat ke společné činnosti, nebo při spolupráci na společných úkolech, které nabízí učitel. Podporuje se tím vzájemná důvěra a schopnost rozdělit si úkoly.

3.2.1.3 Rozvoj sebevědomí a sebepojetí

Děti se v lesní mateřské škole učí poznat vlastní hranice, pocity a potřeby. Les pomáhá rozvíjet sebevědomí tím, že nabízí rozmanité podněty k aktivitám s různým stupněm obtížnosti. Každé dítě si může najít strom, na který dokáže vylézt, větev, kterou přeskóčí, rostlinu, kterou umí určit. Zároveň také poznává, že se svými schopnostmi mezi sebou přirozeně lišíme. Pokud není učitelem vytvořeno soutěživé prostředí, cítí se i fyzicky slabší děti v lese dobře. (Vošahlíková, 2012)

3.3 Přírodovědné vzdělávání

Člověk žijící v 21. století by se měl umět zodpovědně chovat k přírodě, svému prostředí, ale také k sobě. Měl by mít vytvořenu soustavu požadovaného chování k přírodě tak, aby byla zachována její kontinuita pro další generace. Vytvoření takového modelu chování však souvisí nejen se získáváním znalostí o přírodě a prostředí, ale také se schopností znát a chápat smysl vědeckého bádání a zkoumání, smysl vědy v životě člověka. Součástí vědy

je poznávací činnost, součástí vědy je výzkum. Bez něj by věda nemohla naplňovat cíle směřující k přesnosti a pravdivosti poznávání. Věda je vlastně objasňování vědeckých poznatků prostřednictvím výzkumu.

Při experimentálním bádání a vědeckém posuzování musí člověk rozlišit, zda získal správnou nebo nesprávnou informaci. Pouze tak může dospět k vědeckému poznání světa.

Přírodovědné vzdělávání je součástí systému vzdělávání. Jeho výsledkem v současném vyučování by mělo být získání kulturní gramotnosti. Ve škole nejde jen o zvládnutí základů čtení, psaní, počítání, ale i o umění komunikace, rozvoje společenských činností, o kritický přístup k práci, schopnost řešit problémy. Primární vzdělávání by mělo být zdrojem získávání poznatků z oblasti přírodních věd, ale i cestou hledání odpovědí na otázky, které souvisí s přírodou a vztahem člověka k ní.

Cílem primárního vzdělávání je podle těchto kritérií zajistit přechod z předškolního vzdělávání a z rodinné péče na školní vzdělávání prostřednictvím stimulování poznávací zvědavosti dětí, vycházející z jejich osobního poznání. Východiskem jsou aktuální zkušenosti žáka, znalosti, pojmy a zájmy, které jsou rozvíjeny podle jeho reálných možností tak, aby byl dosažen pevný základ pro jeho budoucí akademický a sociální úspěch. Zde má své místo i primárně přírodovědné vzdělávání. Přírodovědné vzdělávání by mělo být zaměřeno především na aktivní konstrukci poznání, na kultivaci myšlení a schopnost žáka argumentovat zjištěnou a ověřovanou hypotézou. Poznávací proces můžeme charakterizovat jako soubor procesů, kterými člověk poznává sama sebe a okolí, svět. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, 173) Při charakterizaci a pochopení poznávacích procesů máme na zřeteli důležitost takových fenoménů jako paměť, myšlení, řeč, vnímání, zkušenost a podobně. Ty jsou důležité pro pochopení podstaty učení. Výraznou úlohu v procesu poznávání dítěte hraje škola a v ní především učitel. (Wiegerová, 2012)

3.3.1 Přírodovědné vzdělávání a kulturní gramotnost

K počátečnímu vzdělávání dochází v první řadě v institucích, zejména ve školách, školských zařízeních. V nich by mělo u dětí docházet k osvojování si kulturní gramotnosti. Pokud považujeme vzdělání za osvojování si kulturní gramotnosti, pak jeho cílem je profilování člověka kulturně gramotného, co by mělo být cílem učitelů a cílem vzdělávání. Přírodovědná gramotnost je součástí kulturní gramotnosti, je jednou z jejích složek (kompetencí). I přírodovědné vzdělávání se podílí na formování kulturně gramotného člověka.

Kulturně gramotný člověk sdílí konkrétní kulturní hodnoty, znalosti, dovednosti i schopnosti potřebné při komunikaci s lidmi v rámci kultury, jejímž je členem.

Kulturní gramotnost v sobě zahrnuje několik subsystémů prezentujících dílčí gramotnosti, kterými jsou např. přírodovědná gramotnost, literární gramotnost, jazyková gramotnost, cestovatelská a matematická gramotnost. Kromě uvedených gramotností existují i další, například umělecká, sociální, technická, multimediální, vědecká, estetická, sociální gramotnost a jiné. Přírodovědná gramotnost je definována jako způsobilost (kompetence) využívat přírodovědné znalosti, klást otázky a na základě důkazů vyvozovat závěry, které vedou k porozumění podstaty problémů a usnadňují rozhodování týkající se světa přírody a změn, které v něm nastaly v důsledku lidské činnosti. Jde o anglické - scientific literacy. (Wiegerová, 2012)

3.3.2 Preferované pedagogické strategie v přírodovědném vzdělávání

Pokud chceme podpořit dětskou zvědavost, využít dětské zkušenosti a podpořit vlastní proces dětského poznávání, pak je důležité volit vhodné pedagogické strategie. Nejde jen o využití metod či organizaci vyučování nebo o volbu didaktických prostředků či pomůcek. Jde o celkové didaktické seskupení vyučovacího celku tak, aby umožňovalo žákovi hledat "vlastní pravdu", aby umožňovalo vlastní badatelské a experimentátorské úsilí přetavit do smysluplného vědeckého zkoumání. Každá zvolená pedagogická strategie by měla mít svou myšlenku a svou filozofii. Pokud tedy mluvíme o pedagogických strategiích, máme na mysli uspořádání filozofie, koncepce učitelova myšlení o předmětu do jednoho celku s využitím vhodných didaktických metod, prostředků a pomůcek v jednom organizovaném časovém celku, resp. organizační formě.

Důležitou součástí hledání způsobů, které prohlubují žákovo poznání a zároveň podporují rozvoj myšlení, jsou otázky. Z hlediska jejich didaktiky je lze považovat za základ jakéhokoliv formování smysluplného strategického působení na žáka. Kvalitní vyučování přírodovědy je založeno na používání otázek, které mohou umocnit efekt volby a následného ztvárnění didaktické metody. Dítě nejdříve poznává sílu otázek v domácím prostředí. Později se kladení otázek přesouvá i na školu. Dobře položené otázky mají ve výuce velkou sílu. Vedou k přemýšlení, vzbuzují zvědavost a zájem, podněcují diskusi.

Kvalitně formulované otázky pomáhají i při aplikaci vhodných vyučovacích metod. Podporují dětskou zvědavost a touhu po poznávání. V následujících řádcích jsou uvedeny ty vyučovací metody, které lze doporučit pro hodiny přírodovědy.

1. **Pozorování** - patří mezi základní didaktické metody na hodinách přírodovědy. Je tou nejzákladnější možností získávání informací o daném jevu. I když se zdá, že pozorování je běžnou metodou, přece jen má své kouzlo a může zpestřit hodiny přírodovědy. Pozorovat mohou žáci například s pomocí obyčejné lupy části rostlin, listy, stonky, ale mohou pozorovat i drobné živočichy nebo například otisky své ruky. Svá zjištění si žáci mohou zapisovat do tzv. pozorovacího archu, který by měl být neodmyslitelnou součástí této metody.
2. **Komiksová kresba** - je zvláštním produktem kresby. Znázorňuje několik postav debatujících o každodenní situaci. Je navržena tak, aby provokovala k diskusi a stimulovala vědecké myšlení. Tento typ didaktické metody je doporučen pro mladší školní věk. Typický pojmový komiks má následující znaky: vizuální reprezentace vědeckých myšlenek; minimum textu ve formě dialogu; rovnocenná prezentace alternativních pohledů na situaci a vědecky akceptovatelného pohledu; vědecké ideje jsou aplikovány na každodenní situace, s nimiž mají adresáti autentickou zkušenost; nemusí obsahovat jednoduchou vědecky správnou odpověď.
3. **Pojmového mapování (concept mapping)** - jde o metodu, která našla své uplatnění hlavně při zjišťování dětských znalostí. Využití pojmového mapování souvisí s vytvořením systému jistých představ, které má dítě o daném jevu. Při používání pojmového mapování si často učitelé myslí, že tato metoda je dobrou metodou pro ověřování znalostí dětí. Je to chybná učitelská představa. Děti v pojmových mapách zachycují své vlastní teorie a slova nebo obrázky dávají do vztahů, které si samy analyzují.
4. **Dětské portfolia** - jde o souhrn získaných materiálů, které dítě zpracovává. V přírodovědném vzdělávání našlo své uplatnění. Žáci si například k tématu počasí mohou zpracovat své vlastní předpovědi počasí a ty se stávají součástí jejich portfolia. Učitel při práci s touto metodou může zachycovat, jak děti

postupně mění své představy, jak je analyzují a jak s nimi v daném čase pracují

5. **Experiment** - patří k náročným badatelským metodám na hodinách přírodovědy. Pro učitele je náročné ho smysluplně připravit. Učitel by při jeho realizaci měl vědět, že experimentování je jakýmsi napodobováním práce vědců, a proto si žáci při zadání tématu kladou své vlastní hypotézy, které si během realizace experimentu ověřují. Navzdory zvýšenému tlaku na práci učitele při takovém didaktickém postupu je metoda experimentu žáky oblíbená.

Didakticky hodnocenou realizaci přírodovědného vzdělávání nabízí zvláštní organizační forma práce učitele a vychovatele, které říkáme škola v přírodě. Jejím posláním je zotavovat se a upevňovat jejich zdraví a fyzickou zdatnost. Škola v přírodě je tedy záměrnou, plánovanou, smysluplnou a cílevědomou pobytovou aktivitou v přírodě, resp. v přírodním prostředí. Tato forma skrývá v sobě nevyužitý potenciál pozitivního ovlivňování dětí

Přírodovědné vzdělávání tvoří nedílnou součást vzdělávání ve škole. V současné škole plné změn dochází k jasnému konfliktu mezi paměťovými vědomostmi a mezi rozvíjením myšlení žáků. Současná škola se již nemůže spoléhat pouze na jednoduché předávání informací. V tomto procesu je důležitá role učitele, který adekvátně volí své pedagogické strategie. (Wiegerová, 2012)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VZDĚLÁVACÍ PROJEKT „LES A LOUKA“

V praktické části bakalářské práce je vytvořen projekt vzdělávacích aktivit pro lesní mateřskou školu. Projekt je zaměřen na čtyři témata tak, aby byl pro děti zajímavý a lokality se nacházela v přírodě. Proto jsem si zvolila témata, která se týkají životního prostředí – les, louka, voda a třídění odpadu. Jelikož je třídění odpadů důležité pro přírodu, tak jsem se rozhodla toto téma do projektu zahrnout. Projekt obsahuje jednotlivá témata a cíle pro každé téma. Cíle jsou stanoveny pro učitele. Dále obsahuje kompetence, organizační formy, metody, pomůcky a prostředky, plánované aktivity a reflexi. Projekt je tvořen na dané náměty, které obsahují například: práce s textem, otázky, písně, pohybové hry, smyslové hry, výtvarné a pracovní činnosti, pokusy.

4.1 Charakteristika dětí

Ve vybrané lesní mateřské škole jsem měla skupinu dětí ve věku od 4 – 6 let. Ve třídě bylo dohromady 16 dětí z toho 8 děvčat a 8 chlapců. Každý den se plný počet dětí nesešel. Děti docházely do lesní mateřské školy individuálně v časovém rozmezí od 7:30 – 9:00 hodin. Z celkového počtu dětí, byli dva jedinci, kteří měli zdravotní problémy. Jeden chlapec trpěl astmatem a jedna dívka, která má odklad povinné školní docházky, trpí problémy se zrakovým vnímáním (silné dioptrie).

4.2 Zaměření a cíle projektu

Ve svém projektu se zaměřuji na témata životního prostředí – les, louka, voda a třídění odpadu. Děti by měli získat do podvědomí důležité informace o životním prostředí a také vědět o problematice třídění odpadu. Nadále zlepšovat kladný vztah k přírodě a k životnímu prostředí. Motivovat děti k pobytu venku ve svém volném čase. Recyklace je globální problém celého světa, a proto bychom měli děti vést od mala ke správnému třídění odpadu. Projekt byl vytvořen za účelem skupinových aktivit tak, aby všechny děti mezi sebou dokázaly komunikovat a spolupracovat.

4.3 Obsah projektu

Název projektu	Les a louka
Věk dětí	4 – 6 let
Délka projektu	2 měsíce
Cíle projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Motivovat ke kladnému vztahu k přírodě • Seznámit děti s pojmy týkající se lesa a louky • Seznámit se s životním prostředím • Naučit se rozpoznat odpad a vědět, jak ho třídit
Témata	<ol style="list-style-type: none"> 1- Les 2- Louka 3- Voda 4- Třídění odpadu

Tabulka 1 Obsahové zaměření projektu

4.4 Téma: Les

Cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Osvojení si poznatků o přírodě • Vytváření pozitivního vztahu k přírodě • Vyjádřit vlastními slovy svůj názor
Kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Osvojení si poznatků o přírodě • Vytváření pozitivního vztahu k přírodě • Vyjádřit vlastními slovy svůj názor
Organizační formy	Řízená činnost, pobyt venku, vycházka, hra, individualizovaná
Metody	Popis, rozhovor, práce s knihou, vyprávění, výtvarná a pracovní činnost, nácvik pohybových dovedností
Pomůcky a prostředky	loutka/maňásek veverka, nasbírané oříšky, šišky, sádra a voda na vytváření odlitků stop, krabička s přírodninami, obrázky s námětem lesa, nasbírané přírodniny (klacíky, šiška, kamínky, mech)
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • procházka a seznámení s lesem, • diskuze na dané téma, • hádanka k tématu LES, • příběh „pohádkový les“, • pohybová hra na rozehrání „liščí ocásky“, • zdravotní cviky se šíškami, • píseň: „sedí liška pod dubem“, • sluchová hra – „zvuky lesa“, • tvoření obrázků z přírodnin, • stavba domečků z přírodnin
Reflexe	<p>Pozitiva: výborná spolupráce s dětmi</p> <p>Negativa: špatné podmínky pro realizaci (počasí)</p>

Tabulka 2 Téma: Les

Řízená diskuze: Na téma les.

Předpokládané otázky: - „Co roste v lese?“

- „Jak se máme v lese chovat?“
- „Proč se v lese kácí stromy a co se z nich vyrábí?“
- „Proč je dobré chodit do lesa na procházky?“
- „Víš, jak se jmenuje šedé zvíře podobné psovi?“
- „Které zvířátko má huňatý ocas a skáče po stromech?“
- „Jak se jmenuje obydlí, ve kterém bydlí mravenci?“
- „Jak se jmenuje mláďátko od jelena a laně?“
- „Jak se jmenuje místo, kam nosí myslivec zvířátkům potravu?“
- „Jaké plody můžeme do krmelce dát?“

Hádanka: *Smrček, dub a borovice,
roste nás však mnohem více.
Lístek, šiška, jehličí,
ne ve mně se nekřičí.
Hříbek, houba, kapradí,
kdo to neví, neví. (LES)*

Témata k rozhovoru:

- Byl jsi někdy s rodiči v lese? (vyprávěj o tom)
- Poznáš některé stopy zvířat? (práce s textem)
- Práce s textem – četba pohádky „pohádkový les“

Hádání hádanek:

<i>Parohy má, čert to není!</i>	<i>Dlouhé uši, rychle běží,</i>
<i>V lese troubí, trubač není!</i>	<i>dohoníš je jenom stěží.</i>
<i>Když je louka zelená,</i>	<i>Ustrašení mazlíci,</i>
<i>k pastvě láká .....(jelena)</i>	<i>To jsou všichni.....(zajíci)</i>

*Rezavý má kožíšek,
neloupe však oříšek,
Prolistuj si knížku,
najdi chytrou .....(lišku)*

Nácvik básně:

- Zajíc

*Koulím, koulím kuličku,
pak k ní přidám čepičku.
Dole malou kličku
a počkám chvíličku.
Co ti chybí neposluch?
Jedno ucho, druhé ucho.
Zajíc sedí v trávě, asi snídá právě*

Nácvik básně:

- Tak, nebo tak?

1- *Chtěli by být v lese pány!*

*Hrají si na indiány,
ale spíš tu, podle křiku,
řádí tlupa loupežníků.
Indiáni vřdycky dbali,
aby stopy nenechali.*

2- *Malí i ti větší*

*mluví stejnou řečí.
Na procházce, za pochodu
děti myslí na přírodu.
Napravily – a to hned
vše, co zničil Kazisvět.*

Pohybové hry:

- Cvičení motivované básněmi:

***Křičet v lese nehodí se,
nebo medvěd probudí se.***

(Dřep, prstem ukazujeme pssst, rychle vyskočíme do stoje)

***Veveříčka ta má šišky,
straky jí je hodí z výšky.***

(Spojíme si ruce za zády, se spojenými nohami přeskočíme nejprve dopředu a dozadu a poté (napravo a nalevo.)

***Zajíček skáče do radosti,
z mrkvičky má silné kosti.***

(Ukazovák s prostředníčkem si přiložíme k hlavě jako zajecí ouška. Pravé koleno přitáhneme k tělu. Nohy rychle vyměníme.

***Dej si pozor na pohromu,
houká sova z poza stromu.***

Stojíme snožmo s rukama v bok. Snížíme se do dřepu a zahoukáme jako sova. Vrá-
tíme se zpět do stoje.

-Zdravotní cviky se šiškami, s listím, s kamínky

-Pohybová hra na rozehrátí: „liščí ocásky“

- *pomůcky*: proužky látky, které přichytíme za pas kalhot. Určené dítě – honič, na
znamení vyběhne a snaží se ukořistit, co největší počet ocásků.

Smyslové hry:

- Hmatová hra – Kouzelná krabička – do krabičky dáme různé přírodniny např. šiška, kámen, klacík, oříšek, mech... Děti zavrou oči nebo jim zavážeme oči šátkem a podle hmatu rozeznávají přírodniny
- Sluchová hra – Děti zavrou oči a zaposlouchají se do zvuků přírody. Poté vypráví, co slyšely.
- Hra na rozvoj zraku a paměti – vyznačíme trasu mezi stromy a určíme počet stano-
višť. Na stromy rozmístíme papír s obrázkem. Úkolem dětí je proběhnout stanove-
nou trasu a po doběhnutí říct, co bylo na obrázcích.
- Senzorický chodník poskládaný z přírodnin
Pomůcky: kamení, listí, dřevo, mech, hlína

Pokusy a experimenty:

- Odlitek stopy – Najdeme otisk stopy – v tuhém blátě /sněhu. Smícháme sádro
s vodou -sypeme sádro do vody – konzistence jogurtu. Poté stopu zalijeme směsí a
počkáme, až ztuhne.

Než sádra zaschne, můžeme se s dětmi naučit báseň:

Stopy ve sněhu

<i>Kdo tu skákal hop a hop,</i>	<i>Koroptvičky nakonec</i>
<i>Sníh nám poví podle stop.</i>	<i>nožkou psaly na tom sněhu:</i>
<i>Chodila tu zrána,</i>	<i>Byly jsme tu v noci dnes</i>
<i>chodila tu vrána.</i>	<i>až do rána na noclehu,</i>
<i>Pak tu čtverák zajíček</i>	<i>mrazila nás ale zem</i>
<i>otisk čtvero paciček.</i>	<i>nejvíc na nožičky –</i>
<i>Ani bažant nescházel,</i>	<i>Se srdečným pozdravem</i>
<i>taky se tu procházel.</i>	<i>Vaše koroptvičky.</i>

- Jak les drží vodu?

Úvodní povídání, motivace, práce s textem

Pomůcky: text – LES, 3 naplocho seříznuté plastové láhve, štěrky, zemina, mech, voda, tál

Postup: Plastové láhve seřízneme šikmo a naplníme je: první pouze štěrky, druhou pouze zeminou, třetí zeminou a mechem. Víčka proděravíme, aby voda mohla vytékat. Láhve položíme mírně šikmo na podložku, např.: na tál se zvýšeným okrajem. Naléváme do nich stejný objem vody a sledujeme, jak ji zadržují. Necháme děti komentovat, co pozorují, a vyvozovat, proč a co se děje.

- Poznáváme stáří stromu

Úvodní povídání, motivace, práce s textem

„*Jak poznáme stáří stromu*“ Ve kmeni stromu každým rokem roste nový přírůstek. V zimě strom neroste. Takto vznikají letokruhy. Když se podíváme na pařez, tak je uvidíme jako soustředné kruhy. Každý rok naroste jeden letokruh.

Podle letokruhů můžeme také poznat, kdy byl strom nemocný nebo zda zažil požár. Letokruh může být nějak pokřivený, nepravidelný. Pomocí letokruhů se dá také určit sever a jih. Určováním stáří stromů se zabývá věda zvaná dendrochronologie.

Co se naučíme? Naučíme se jednoduše a bez pomoci odborníků určovat stáří stromů, také ve kterém období byl strom oslabený nebo nemocný.

Pomůcky: 4 suché špalky nebo pařezy z různých stromů

Postup: 1. Prozkoumej pečlivě špalky nebo pařezy stromů. 2. Spočítej počet letokruhů. 3. Zjisti, kde jsou nerovnosti.

Výtvarné náměty:

- Tvoření libovolného obrázku z přírodnin

- Písečné obrázky

Pomůcky: tvrdý papír A4, písek, štětec, lepidlo, nádoby na písek, igelity

Děti si tužkou předkreslí nějaký obrázek z lesa (stromy, živočichy, rostliny...) Poté obrys tužkou přetřou lepidlem a zasypávají pískem či hlínou. Zbytek písku nebo hlíny otřepou zpět do nádoby.

- Les v noci

Pomůcky: černý papír, zelený nebo modrý papír, nůžky, lepidlo, zrcadlová fólie

Postup: z černého papíru vystříháme tvary (stíny), které můžeme vidět v nočním lese. Nalepíme je na modrý papír, který přilepíme kolmo (jako stěnu) v lehkém půlkruhu na papír zelený, který tvoří zem. Ze zrcadlové fólie vystříháme tvar studánky a nalepíme jej na zelený papír. Kolem studánky můžeme ještě do prostoru vlepít z černého papíru stíny zvířat a rostlin.

- Kniha o lese

Pomůcky: kartony, děrovačka, provázek, lepidlo, přírodniny – co les dá

Postup: Navštívíme studánku či prameniště v lese. Přineseme si vše, co se nám do knihy bude hodit a co nás zaujalo. Společně vytvoříme knihu o lese.

Hudební náměty:

- Zpěv písní „Sedí liška pod dubem“ doprovázené hrou na nástroje – přírodniny (vybrané dítě sedí v kruhu – liška, ostatní děti zpívají a hrají na nástroje z přírodnin)
- „Já do lesa nepojedu“ doprovázené pohybem

4.5 Téma: Louka

Cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Osvojení si poznatků o louce • Aplikovat tvořivost a představivost • Zapamatování textu s pohybem
Kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě pojmenuje základní rostliny na louce • Dítě se zapojuje do společných her • Dítě dokáže spojit text básně s pohybem
Organizační formy	Řízená činnost, hra, pobyt venku
Metody	Popis, rozhovor, práce s knihou, výtvarná a pracovní činnost, nácvik pohybových dovedností, předvádění
Pomůcky a prostředky	Text básně Malý brouček, text básně „Dobré ráno“, Encyklopedie přírody, lupa, červená temperová barva, černý fix, list – přírodnina, nasbírané květiny do Herbáře, bílý papír – kam se budou vylišované květiny umísťovat, text pohádky „ O sluníčku a berušce“, 2x klacíky jako doprovod k pohybové hře.
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Řízená diskuze na téma – louka (motivační loutka brouček) • Práce s textem – „Luční kapela“ • Nácvik básně s pohybem „Malý brouček“ • Pohybová hra – „Šnecci a mravenečci“ • Zdravotní cviky – jóga (pozdrav slunci) • Pozorování lupou – mikroskopem • Senoseč • Tvorba herbáře
Reflexe	<p>Pozitiva: prolínající se aktivity mezi tématem</p> <p>Negativa: nedostatek času na aktivity</p>

Tabulka 3 Téma: Louka

Řízená diskuze: – využití obrázků, pomůcek, text (Motivační loutka – brouček)

- Text příběhu „Luční kapela“ + aktivizující otázky např. Jaká zvířátka v příběhu vystupovala? Jaké hudební nástroje zvířátka používala?
- Vyprávění o živé přírodě

Nácvik básně:

- Malý brouček

Témata k rozhovoru:

- Jak vypadá louka?
- Které rostliny a zvířata najdeme na louce?
- Jaké rostliny a zvířátka máš nejraději?

Pohybové hry:

- „Šnečci a mravenečci“ – pohybové ztvárnění (rozdíl v tempu pomalý x rychlý) + hra na klacíky, které udávají tempo
- „Na krtky“
Pomůcky: šátky, noviny, papíry
Postup: Zavážeme dětem oči, ti se pohybují po předem připravené cestičce z novin – podle hmatu – ke krtkově domečku. Děti posíláme po jednom.
- Využití básně „**Malý brouček**“ doprovázený pohybem
- Relaxace při četbě pohádky: „O sluníčku a berušce“
- Jóga, využití básně:

*„Dobré ráno! Slunko vstává! Sláva! To je ale dobrá zpráva!
Ranní slunko vesele, vyskočilo z postele
a už svítí a už hřeje, i ta žížala se směje.
Nová kytka rozkvetla, do tepla a do světla.
Čmelák bzučí, brouk si bručí, svět nás bere do náručí,
vstávejte a pojd'te ven! Díky, slunko, dobrý den!“*

Smyslové hry:

- **Kimova hra:** *Pomůcky* – světlý šátek, luční květy např. pampeliška, chrpa, zvonek, jetel. *Postup:* Rozmístíme květy na šátek. Děti si je dobře prohlédnou, následně je vybídneme, aby zavřely oči. Odděláme některou z květin a děti mají za úkol poznat, která květina to byla. (připomínáme si i název květiny – vedeme děti, aby nepopisovaly pouze barvu květiny)

Pokusy a pozorování:

- Práce s lupou – pozorování drobných živočichů
- Senoseč – posečeme kousek travnaté plochy a následně jej přemístíme blízko školy, abychom mohli pozorovat, co se s ní děje. Sledujeme, jak dlouho trvá, než posečená tráva uschne. Jak se mění barva květů.
- Hledání čtyřlístků v trávě

Výtvarné náměty:

- Tvoření berušky na lístečku – *Pomůcky:* půlka polystyrenové kuličky, červená temperová barva, černý fix
Postup: Děti pomalují polystyrenový podklad červenou temperovou barvou a po zaschnutí domalují černé tečky. Následně položí berušku na list, který si děti našly. Mohou se s již vytvořeným dílem vyfotit.
- Vytváření „Makové panenky“ – nejprve musíme zjistit, zda na louce mák roste. Děti podle názoru obrátí červené lístky a vytvoří sukénku panence
- „Vyrob si herbáře“ – *Pomůcky* (nasbírané luční květiny, encyklopedie, lepicí páska, noviny, bílý papír jako podklad pro vylisované květiny)
DÁT POZOR, ABY DĚTI NETRHALY CHRÁNĚNÝ DRUH!
Práce s textem „co je to herbář?“ Herbář je sbírka usušených, vylisovaných rostlin, které jsou nalepené na papíře. Každá rostlina je v herbáři pojmenována. Do herbáře

se také píše naleziště a datum sběru rostliny. Původně byl herbář chápán jako kniha s léčivými rostlinami.

„Co si vyzkoušíš?“ Můžeme jednak objevit krásu a rozmanitost rostlin a také se zabavit při výrobě vlastního herbáře.

Postup: 1. Natrhej rostliny aspoň 10 druhů rostlin (od každého druhu jeden kus). 2. Rostliny vlož mezi noviny a zatíž je knihami. 3. Lisujeme asi týden. 4. Každou rostlinu přilep lepící páskou na zvláštní papír. 5. Do dolního rohu dej štítek s popisem (české jméno rostliny, latinské jméno rostliny, datum sběru, lokalita, jméno nálezce) 6. Papíry s rostlinami si uschovej

- Vizuomotorické cvičení – Návlek horního oblouku. Provázené říkankou „Hop a skok, ještě výš, hledá luční koník skrýš“.

Předmatematické činnosti (využití přírodnin)

- Poznat více, méně stejně
- Přiřazování počtu k přírodninám. (využití kamínků – znázornění počtu a přiřazování květin)

Hudební náměty:

- Zpěv písně „Travička zelená“
- Pampelišky (zpěv písně +tanec)

Popis tanečku:

Pam, pam, pampelišky v žlutém klobouku,(ruce v bok)
prý si posedaly ráno na louku. (turecký sed)
Nakláněly k sobě zlaté hlavinky, (ruce sepnuté nad hlavou, hlavu nakláníme do stran)
jsou to malé děti, velké maminky. (rukama naznačujeme chování miminka)
- Louka, louka zelená

4.6 Téma: Voda

Cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Osvojení si poznatků o vodě • Vysvětlit koloběh vody • Demonstrování vody v podobě pohybové hry
Kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě pojmenuje a specifikuje pojmy: potůček, řeka, moře, oceán • Dítě pomocí hry chápe význam koloběhu vody • Dítě se aktivně zapojí do skupinové spolupráce
Organizační formy	Řízená činnost, hra, pobyt venku, dramatizace
Metody	Popis, rozhovor, práce s knihou, výtvarná a pracovní činnost, nácvik pohybových dovedností, předvádění
Pomůcky a prostředky	Obrázek kapičky, cvičební náradí, dešťová hůl, větší nádoby (kbelíky) na vodu a plastové misky, konvička, štětce a kelímky, ploché kameny, akvárium nebo čtyřlitrová zavařovací láhev, potravinová fólie, varná konvice, led nebo ledová chladicí deska z mrazničky, notebook
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Řízená diskuze na téma – voda • Práce s textem – koloběh vody • Pohybová hra „kudy teče pramínek“ • Pokus - o koloběh v akváriu • Dramatizace – pramínek
Reflexe	<p>Pozitiva: vhodně zvolené prolínající aktivity, které na sebe navazovaly</p> <p>Negativa: náročné na přípravu pomůcek</p>

Tabulka 4 Téma: Voda

Řízená diskuze: Předpokládané otázky:

- Slovní zásoba a vyjadřování – děti se dozví, kde všude vodu můžeme najít, že se nenachází jen v domácnosti.
- Je pro nás voda důležitá? A proč?
- Poznají skupenství vody a koloběh vody.

Předpokládané otázky:

- „Pro koho a kde je potřebná voda?“
- „co do vody patří a nepatří?“
- „k čemu potřebujeme vodu?“
- „co by se dělo na světě bez vody?“

Témata k rozhovoru:

- „koloběh vody“, názvosloví: pramínek, potůček, řeka, moře“

Náměty na vyprávění:

- „Jak pomohli zvířátkům s deštěm“ – Děti z příběhu „Jak pomohli zvířátkům s deštěm“ poznají proč je pro nás tolik důležitá voda.
- Co je proti pomněnkám – o koloběhu vody
- „Jak se dědovi Haraburdovi ztratila voda“

Prostorové pojmy:

- Využití přírodních prvků (kamen, větev, šiška, mech) určit pojmy „NAD, ZA, POD, U, DOLE, NAHOŘE, VPRAVO, VLEVO...“
- Počet do 10: počítání různých přírodnin
- Porovnávání: menší x větší, krátký x dlouhý

Pohybové hry:

- Kudy teče pramínek

Pomůcky: běžné dostupné cvičebné nářadí, dešťová hůl

Postup: Postavíme si společně s dětmi překážkovou dráhu v lese. Při stavbě přemýšlíme a komentujeme, co by který prvek mohl být v přírodě (kámen, kmen stromu). Potom děti proměníme v pramínky zvukem dešťové hole a necháme je dráhou „protéct“. Děti mohou následně „krajinu“ měnit, a tvořit tak novou trasu pro pramínky. V teplejších dnech si můžeme překážkovou dráhu postavit na zahradě nebo v lese a využít jako překážky přírodniny.

- Nošení vody

Pomůcky: větší nádoby (kbelíky) na vodu a plastové misky velké tak, aby se daly nést na hlavě dítěte.

Postup: Hra je vhodná pro letní období, hraje se nejlépe venku a v plavkách. Pokud to není možné, můžeme hrát zimní verzi v místnosti – místo vody použijeme korálky, balónky, kostky nebo jiný drobný materiál, který lze nasbírat.

Děti rozdělíme do dvou skupin, dráha začíná na startovní čáře, za kterou stojí jednotlivé zástupy, a končí cílovou čarou. Dráha může být ztížena o terénní překážky (lavičky apod.). Každá skupina dostane dvě nádoby, jednu naplněnou do poloviny vodou a druhou prázdnou, a dále pasovou misku na přenášení. Úkolem hry je přemístit vodu ze startu do cíle nošením na hlavě. Děti se ve skupině střídají. Zdůrazníme, že voda je vzácnost, nehodnotíme rychlost, ale budeme sledovat a oceňovat množství přenesené vody za určitý časový úsek a úroveň spolupráce ve skupině.

Po hře můžeme navodit diskusi o pocitech dětí: Co pro vás bylo obtížné? Jaké to asi je, když děti musí nosit mnohem těžší nádoby? Lze navázat také přemýšlením o rozvojové pomoci a spolupráci: Mohli bychom i my těmto dětem pomoci?

Výtvarné náměty:

- Mizející obrázky

Pomůcky: konvička, štětce a kelímky, ploché kameny, dlažba apod.

Postup: S dětmi si povídáme o experimentu s odpařováním a venku za slunečného dne je necháme malovat vodou na různé plochy (chodník, beton, kámen). Sledujeme, jak obrázky vlivem odpařování mizí z plochy pryč. Můžeme je zachytit na fotografiích.

- Malujeme koloběh

Pomůcky: temperové nebo jiné barvy dle volby dětí, kreslicí karton

Postup: Děti malují malý koloběh vody – např. déšť, potůček, rybník, nad ním slunce a mraky. Aktivita je vhodná k reflexi celého tématu s vodou.

Hudební činnosti:

- Píseň: „Bílá“ – Lenka Pospíšilová

Poslech zvukových nahrávek vody (moře, řeka, potok, vodopád,...) – děti určují.

Pomůcky: notový záznam od Lenky Pospíšilové, triangel, doprovodný nástroj učitelky (kytara, flétna...)

Postup: Písničku doprovázíme gesty u vybraných slov. Při učení nejprve slova nahrazujeme gesty, necháme děti hádat. Pak vždy správné slovo doplníme, až se naučíme celý text. Následně přidáme melodii. Slova vhodná ke ztvárnění: studená – chvěje se zimou, nemá – prst na ústa, peřina – namaluje dlaní kopec ve vzduchu, stěna – naznačíme opření dlaní o stěnu, na louce – rukou naznačíme širokou plochu, svátek – vzpažíme, tenounce – dvěma prsty naznačíme tenkou linku, zmatek – 2x tleskneme.

Když písničku umíme, mohou ji děti jemně doprovodit trianglem.

Text písně: 1. *Bílá je studená, bílá je nemá, bílá je peřina, bílá je stěna.*

2. *Bílá je na louce, bílá je svátek, bílé a lehounce, jen žádný zmatek*

- Píseň: „Prší, prší“ – lidová píseň

Pomůcky: jednoduché rytmické nástroje

Postup: Děti naučíme píseň „Prší prší“, rytmizujeme prsty o dlaň. Pak děti rozdělíme do dvou skupin, první zpívá písničku a druhá skupina hraje doprovod na nástroje. Můžeme kombinovat různé doprovody podle dovedností dětí.

Text písně: Prší, prší jen se leje, kam koničky pojedeme. Pojedeme na luka, až kukačka zakuká. Kukačka už zakukala, má panenka zaplakala. Kukačko už nekukej, má panenke neplakej.

Dramatizace:

- **Pramínek**

Úvodní povídání, motivace: putování pramínku

Dramatizace z knihy: studánky víly Rozárky strana 14 – pramínek

Pomůcky a organizace: volný prostor v přírodě, přehrávač CD, notebook se zvuky moře a tekoucího potoka

Postup: Děti budou v prostoru pohybem znázorňovat koloběh vody v přírodě – opakují se pohyby po paní učitelce. Zvuk potoka a moře a paní učitelka vypráví dětem příběh: *kde se vzal, tu se vzal, všude kolem rostl hluboký les, v tom lese byla studánka a ve studánce bydlel malý pramínek (dřep). Voda byla čistá, chodili ji pít jeleni, srnky a jiná zvířátka. Pramínek, ale nemohl ve studánce vydržet, chtěl se podívat dál, a tak pospíchal ze studánky do potůčku (děti běhají po prostoru a spojují se jako kapka za kapkou, vytvářejí zástup). Ale ani tady nebyl moc spokojen a běžel se podívat ještě dál, až do řeky, kde se setkal s dalšími pramínky (vytvářejí dvojstup i trojstup). Řeka tekla krajinou, pomalu se vlnila a zpívala si: Teče, teče velká řeka, teče, teče do daleka. Z řeky se pramínek dostal až do moře (dřep a vztyk v kruhu, jako vlny moře). V moři plavaly různé ryby, chobotnice, na moři se hou-paly lodě a plachetnice a pramínek byl spokojen. Ale ne moc dlouho. Začalo se mu stýskat po srnkách a po lese, bylo mu smutno. Vidělo to sluníčko, a tak zasvítilo na moře, z moře začala stoupat velká pára (děti se postaví na špičky, vzpaží ruce), až se z ní vysoko na obloze udělal mráček. Pak zafoukal vítr, mráčky se spojily a vznikl velký mrak (děti se shluknou k sobě), který plul po obloze daleko a daleko. Mrak byl plný vody a čím dál těžší, klesal níž a níž, až z něj začalo pršet (děti pomalu kle-sají do dřepu s pohyby rukou). A pršelo a pršelo, spustil se veliký liják a napršelo i na náš les (děti bubnují prsty o podlahu). Kapky vody nasála lesní půda a podzem-ními cestičkami se dostaly zpátky do studánky. Tak se pramínek dostal zpátky domů (zpět do dřepu).*

Putování pramínku zopakujeme ještě jednou slovně – ukážeme ho na barevném obrázku znázorňujícím koloběh vody v přírodě.

Pokusy a pozorování:

- Koloběh v akváriu

Pomůcky: akvárium nebo čtyřlitrová zavařovací láhev, potravinová fólie, varná konvice, led nebo ledová chladicí deska z mrazničky

Postup: Do nádoby nalijeme trochu vařící vody z varné konvice, necháme děti „sáhnout“ na páru, která vystupuje z nádrže. Pak přilijeme ještě asi 1 litr horké vody a nádobu pevně překryjeme potravinářskou fólií. Fólie se mírně nafukuje stoupající párou. Položíme na ni led nebo chladicí desku a počkáme, až pára začne chladem kondenzovat a kapat zpět do nádrže.

Otázky:

Co jsme v akváriu viděli?

Co dělala pára?

Jaká byla na dotek pára na vašich rukou?

Čím jsme páru zastavili?

Co se stalo potom?

Jak, poznáme, že venku prší?

- Čarování s červeným zelím

„Víte, co všechno může vodu znečistit?“

Pomůcky: odměrný válec nebo jiná průhledná vyšší nádoba, 3 skleničky, červené zelí, nůž, prkénko, horká voda, ocet, citronová šťáva, mýdlo, prášek na praní, svíčka

- Kudy tekla znečištěná voda

Pomůcky: voskové pastely, karton, kostky ledu obarveného potravinářskou barvou, podnos.

4.7 Téma: Třídění odpadu

Cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Osvojení si poznatků o třídění odpadu • Osvojení si pojmu recyklace • Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody • Vytváření si návyků správného třídění odpadu • Dokázat pracovat s dostupným materiálem • Zhodnotit výsledek práce
Kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě zvládne pojmenovat a samostatně určit druh odpadu • Dítě pomocí her pozná důležitost ochrany přírody • Dítě se do třídění odpadu zapojuje i ve své domácnosti
Organizační formy	Řízená činnost, hra, exkurze, pobyt venku, skupinová
Metody	Popis, rozhovor, práce s knihou, výtvarná a pracovní činnost, nácvik pohybových dovedností
Pomůcky a prostředky	Tvrdé kartony, papír, plast, sklo, velká miska, balící papír, noviny, váleček, deska, látka
Plánované aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Řízená diskuze – využití obrázků a pomůcek • Hra – třídíme odpad • Pozorování a využití odpadu • Výroba ručního papíru • Exkurze do sběrného dvoru • Úklid okolí
Reflexe	<p>Pozitiva: Aktivní účast dětí na úklidu okolí</p> <p>Negativa: Nebezpečí ublížení na zdraví (pořezání skla)</p>

Tabulka 5 Téma: Třídění odpadu

Řízená diskuze: Využití obrázků a pomůcek

- Děti se seznámí s tříděním odpadu
- Děti budou vědět, kam co patří – budou umět třídit, poznají co je recyklace

Předpokládané otázky:

„Proč mají kontejnery různé barevné rozlišení?“

„Proč je důležitá recyklace?“

„Proč musíme třídit odpad?“

Hry:

- Třídění odpadu

Pomůcky: S kartonu vyrobené barevné koše (žlutý, modrý, zelený...), vybraný odpad, který budou děti třídit.

Postup: Děti mají vybrané odpadky vysypané na hromadě. Jejich úkolem je roztrždit je do košů s odpovídající barvou. Děti chodí postupně – jedno po druhém.

Během plnění úkolu, děti pobízíme, aby sdělily název odpadu a barvu koše, do kterého následně odpad vhodí.

- Spoj co k sobě patří

Pomůcky: Předem vytvořený pracovní list

Postup: Děti mají na horní straně pracovního listu nakreslené barevné koše a ve spodní části různé odpadky. Cílem hry je co nejrychleji spojit všechny odpadky ke správným košům.

- Pexeso vlastní tvorby

Děti si na předem připravené kartičky nakreslí stejné druhy odpadu. Po nakreslení, děti mohou zahájit hru.

- Obrázky z víčka

Pomůcky: víčka od PET lahví.

Postup: Děti si z víček na zemi od PET lahví skládají obrázky. Například: obličej, tvary, domek.

Smyslové hry:

- Poznej odpad

Pomůcky: Velká krabice s dírou, sáček, PET lahev, papír, plastová kostka, sklenice.

Hmat: děti sahají do pytle se zavázanýma očima a vytahují předměty, určují materiál a věc.

- Plast

Pomůcky: PET láhev

Hmat: Jaký je plast? – měkký, tvrdý, studený,...

Sluch: Jaký je plast? – šustí, zvuky o sebe,...

Zrak: Jaký je plast? – barevný, průhledný,...

Pokusy a pozorování:

- Sklo – Rozbití skla v krabici mimo dosah dětí. Po rozbití dětem ukázat rozbité sklo neboli střepy. Obeznámit děti a zdůraznit, jak jsou střepy nebezpečné a že se mohou lehce poranit.
- Plast – mimo děti zapálit pet láhev. Děti přičichnou jak kouř od pet láhve je nepříjemný. Děti seznámit s tím, že pálení pet lahví je škodlivé pro lidi i celou přírodu.
- Papír – Využití zpracování papíru.

Výtvarné náměty:

- Výroba barevných košů – krabice s dětmi obarvíme barvami, dle daných barev kontejnerů.
- Výroba vlastního pexesa – nakreslení stejného druhu odpadu na před stříhané kartičky.
- Výroba ručního papíru – úvodní povídání, motivace, práce s textem
Pomůcky: starý papír například z kartonových krabic, balící papír, hedvábný papír, novinový papír, mísa na papírové těsto, mixér, rámečky s kovovou síťkou, savá látka, houba na vysoušení, žehlička, lisované rostliny, obrázky z časopisů, barevné nitě a provázky nebo útržky papírků na ozdobu (není nutné)

Pracovní list:

U vytvořeného pracovního listu, děti musí správně spojit, který odpad patří ke správnému koši. Viz příloha:

Spoj co k sobě patří

Příloha 1 – Pracovní list

5 REALIZACE PROJEKTU

Projekt byl realizován ve vybrané lesní mateřské škole. Škola se nachází ve Zlínském kraji. Kapacita školy je v počtu 26 dětí a k realizaci svého projektu jsem měla k dispozici 16 dětí. Zázemí školy se nachází poblíž lesa a louky. Prostředí pro realizaci projektu bylo optimální pro vzdělávací aktivity. Projekt měl být dlouhodobější a trvat přibližně dva měsíce. Ze strany svého zaměstnání jsem dostala méně času, a proto byl projekt realizován jen z části. Lesní mateřskou školu jsem navštěvovala 1x za týden a to vždy každou středu od ranních hodin. Každé téma jsem se snažila alespoň z části zrealizovat. Aktivity jsem se snažila na sebe postupně navazovat, tak aby byly pro děti zajímavé. Jako poslední téma jsem si nechala třídění odpadu, které jsem rozvrhla do 3 dnů. Po dohodě s učitelem školy pokračoval v daném tématu do mé další návštěvy. Před realizací projektu jsem školu dvakrát navštívila v rámci pozorování, aby můj projekt zapadl do dané školy. Projekt byl realizován v šesti dnech po dobu dvou měsíců. Všechna témata byla z větší částí realizována.

5.1 Téma: Les

Téma **les**, jsem si zvolila pro první den seznámení.

Vybrané činnosti: procházka a seznámení se s lesem, diskuze na dané téma, hádanka k tématu LES, příběh „Pohádkový les“, pohybová hra na rozehrání „Liščí ocásky“, píseň: „Sedí liška pod dubem“, zdravotní cviky se šiškami, sluchová hra – „Zvuky lesa“, tvoření obrázků z přírodnin, stavba domečků z přírodnin

Průběh dne: První den v lesní mateřské škole pro mě začal hned z rána. Postupně jsem se přivítala se všemi dětmi i jejich rodiči. Pár dětí jsem už znala z minulé návštěvy lesní mateřské školy, kdy jsem jezdila na pozorovací dny. S ostatními novými dětmi jsem se postupně seznámila. Ještě před příchodem dětí jsem si nachystala veškeré potřebné pomůcky k činnostem. Po příchodu všech dětí jsme se společně vydali na cestu. Dnes se sešlo v lesní škole 12 dětí. Děti byly velmi zvědavé na překvapení, co je čeká v lese. Cestou do lesa jsem děti poprosila, aby mi představily cestu do lesa. Jako první činnost jsem si pro dnešní den přichystala krátkou seznamovací procházku lesem. Při procházce lesem jsem dětem postupně pokládala otázky „Co vše můžeme vidět v lese?“ Děti aktivně odpovídaly – zvířa-

ta, stromy, šišky, mech, potok, ptáčky, rostliny... Další otázka byla „*Proč chodíme do le-
sa?*“ Děti odpovídaly rozvinutými větami a snažily se vymýšlet další a další důvody. Po-
slední otázka, kterou jsem při procházce dětem položila, byla „*Jak se chováme v lese?*“
Děti postupně odpovídaly na kladenou otázku, při níž se jeden chlapec chopil slova a ihned
vysvětloval mně i dětem, jak se v lese nechováme. Chlapec při povídání došel k odhoze-
nému obalu od láhve a ukázal dětem, že tohle tedy správně není. Chlapce jsme pochválily.
Po procházce lesem jsme se s dětmi posadili do kruhu na podložky. Položila jsem dětem
hádanku na téma les. Děti vzápětí hádanku uhádly. Přečetla jsem příběh, který jsem si pro
děti nachystala „O pohádkovém lese“, děti pozorně poslouchaly a byly překvapené z toho,
jak zlá víla všechny v lese trápila. Příběh jsme s dětmi zhodnotili doplňujícími otázky. Děti
se z příběhu dozvěděly, kdo všechno bydlí v lese a jak se staráme o les. Po příběhu jsme se
s dětmi rozhodli, že si zahrajeme na některé zvířátko z pohádky. Zahrály si pohybovou hru
„Na liščí ocásky“. Jedno dítě dostalo liščí čepičku a rozdaly se ocásky ze stuh. Zvolený
honič (liška) se snaží pochytnat co nejvíce ocásků. Stuhy společně spočítáme v kruhu. Hru si
děti zahrály několikrát s obměnami, protože hra děti bavila. Následovala píseň v kruhu
„Sedí liška pod dubem“. S dětmi jsme využili hudebních nástrojů z přírodnin a píseň si
doprovázely. Jedno dítě bylo vždy zvolené jako liška a tancovalo v kruhu. Po zahřátí pro-
běhlo zdravotní cvičení motivované šiškami. Děti cvičily podle paní učitelky za doprovodu
básní. Na závěr jsem dětem přichystala terč, do kterého házely šiškami. Terč byl umístěn
na třech místech – blízko, dál, nejdál. Další činností následovalo sběr všech možných pří-
rodnin v lese a následná stavba domečku pro zvířátko z příběhu. Děti měly možnost praco-
vat ve skupině či individuálně. Dvě děti se rozhodly pro individualizovanou činnost. Mezi
dětmi jsem chodila a ptala se, jaké přírodniny si nasbíraly. Pozorovala jsem spolupráci me-
zi dětmi. Po dokončení stavby domečků si každý zhodnotil svoji práci. Na závěr jsme si
s dětmi zahráli sluchovou hru „Poslouchej, co uslyšíš“. Lehli jsme si na podložku, zavřeli
oči, a poslouchali zvuky lesa. Po příchodu do lesní mateřské školy si děti odpoledne za-
kreslily na papír zážitek z dnešního dne.

Obrázek 1 – Stavba domečku z přírodnin

Zhodnocení dne:

Plnila jsem cíle: osvojení si elementárních poznatků o přírodě, vytváření pozitivního vztahu k přírodě, vyjádřit vlastními slovy svůj názor. Tyto cíle jsem naplnila jen zcela. Nebyl zcela naplněn cíl vytváření pozitivního vztahu k přírodě, protože ten se za jeden den nenaplní. Tyto cíle jsem zvolila z důvodu, protože vím, že děti jsou v kontaktu s přírodou každý den. Děti mají velkou schopnost empatie a chtějí se pomocí přírody učit. Zvolený cíl vyjádřit vlastními slovy svůj názor se dle mého názoru naplnil. Děti měly možnost a prostor říct své názory a dojmy.

Zvolené cíle jsem plnila výše uvedenými vybranými činnostmi. Motivace u dětí proběhla ihned, jakmile jsem děti navedla, že jejich les vůbec neznám a proto bych byla ráda, kdyby mě lesem provedly. K tématu lesu jsem směřovala také pomocí hádanky. V příběhu o pohádkovém lese se děti dozvěděly informace o lese, kdo v něm žije, k čemu slouží les... Pohybová hra „Na liščí ocásky“ se dětem velmi líbila, a proto jsme vymýšlely další obměny hry. Zdravotní cvičení se šíškami děti zaujalo a mě také. Děti zaujaly básně, které pohyb doprovázely. Vícekrát jsme si je společně zopakovaly a děti se přidávaly. Hod na cíl šíškami se také podařil. Při neúspěchu si děti dávaly, větší pozor a na cíl se více zaměřily. Stavba domečků a obrázky z přírodnin vznikaly při domluvě u skupinové práci či naopak při samostatném řešení dítěte. Líbilo se mi, že děti mezi sebou komunikovaly a navzájem si pomáhaly. Závěrečná smyslová hra byla uklidněním a poznání sebe sama.

Děti nejvíce zaujala práce s textem. Přišlo mi, že se do děje příběhu „vžily“ a další činnosti, tak pro ně byly snadno motivovány. Děti zaujala pohybová hra, kde musely věnovat velkou pozornost na svůj ocásek. A dále smyslová hra. Děti k činnostem přistupovaly pozitivně, šlo vidět, že se chtějí něco nového dozvědět a vyzkoušet.

Dále bych více rozvíjela poznatky o lesních zvířatech a znečištění přírody formou her.

Celkově bych den zhodnotila jako velmi povedený. Děti dané činnosti bavily a přitom se nenáročně učily k tématu. Dokázaly zodpovědět na všechny kladené otázky, které jim byly kladeny. Děti naslouchaly příběh o lese, při kterém si prakticky dané činnosti mohly vyzkoušet.

5.2 Téma: Louka

Jako druhé téma jsem si zvolila **louku**. Toto téma jsem si zvolila z důvodu navázání k tématu les.

Vybrané činnosti: Řízená diskuze – využití obrazového materiálu, pomůcek, motivační loutka broučka, práce s textem – „Luční kapela“, nácvik básně „Malý brouček“, pohybová hra „Šnečci a mravenečci“, zdravotní cvičení na trávě – JÓGA (pozdrav slunci), pozorování lupou drobných živočichů – využití mikroskopu, encyklopedie rostlin a hmyzu, pokus s trávou – senoseč, výtvarné náměty – tvorba herbáře

Průběh dne: Po příchodu do lesní mateřské školy jsem si nachystala veškeré pomůcky pro dnešní den. Postupně jsem vítala všechny příchozí děti. Po příchodu všech dětí jsme se přesunuly na vedlejší louku, která se nachází blízko lesní mateřské školy. S dětmi jsme se posadili na podložky a vedli jsme rozhovor na téma louka. Jak louka vypadá, co na louce můžeme najít nebo vidět, zda se na louce mohou vyskytovat živočichové a kteří. Děti si na žádné živočichy nevzpomněly, rozeslala jsem tedy obrázky a děti poznávaly – brouky, mravence, šneky, žížaly. Využila jsem loutkovou postavu „broučka“. Děti zaujal zvuk cvrkotu – cvrk, cvrk broučka bolí krk. Loutková postava broučka se přivítala se všemi dětmi. A po krátkém povídání se děti rozhodly, že si chtějí procvičit pusku s broučkem. Nastala krátká logopedická chvílka, kde bylo zapojeno artikulační cvičení a dechové cvičení. Poté

děti brouček pobídl, aby si pohodlně sedly do trávy nebo lehly a zaposlouchaly se do příběhu, který měl pro ně připravený. Příběh se jmenoval „Luční kapela“. Děti příběh pozorně poslouchaly. Po příběhu jsem se děti ptala na aktivizující otázky: „*Jaká zvířátka v příběhu vystupovala?*“ „*Jaké hudební nástroje používala a proč?*“ Po zodpovězení otázek jsme si nacvičily krátkou báseň „Malý brouček“. Jakmile děti báseň uměly, vymyslely s broučkem doplňující cviky, které se k básni hodily. Zahrály jsme si pohybovou hru „na šnečky a mravenečky“ děti pohybově ztvárnily rozdíl tempa rychlý x pomalý. Tempo jsem doprovázela pomocí klacíků. Po rozehrání jsme si každý na louce našly své místo a zacvičily si jógové cviky s námětem k pozdravu ke slunci. Každé dítě bylo informováno, že si má donést na dnešní den lupu, protože budeme pozorovat drobné živočichy na louce. Děti se na pozorování velice těšily. Od rána se ptaly, kdy budeme využívat lupu na pozorování zvířátek. S dětmi jsme se teda vydaly po prostoru louku pozorovat okolí pomocí lupy. Měla jsem pro děti přichystaný i přenosný mikroskop pro detailnější pozorování. Děti pozorovaly vše, co se jen dalo. Když se chtěly něco dozvědět, našly jsme si to v encyklopedii a společně si danou problematiku přečetly. Čas utíkal jako voda. A já měla připravené ještě dvě aktivity, které bychom si s dětmi udělaly. Jako další aktivitou byl pokus „senoseč“. Tato aktivita je zvolená na delší pozorování. S paní učitelkou jsem domluvená, že děti budou aktivitu pozorovat delší dobu, aby viděly celý průběh činnosti. Za dopomoci dětí jsme posekli kousek travnaté plochy a následně jej přemístili zpět blízko školy, abychom mohli pozorovat, co se s trávou bude dít. Budeme sledovat, jak dlouho posečená tráva schne. Jak se mění její barva. A jak mění vůni. Cestou zpět do školky jsme se s dětmi rozloučili s broučkem a loukou. Děti si na louce natrhaly luční kvítí na výrobu herbáře. Do košíku jsme sbírali kvítí, které bylo dostupné na louce. Děti jsem upozornila, aby netrhaly chráněný druh. Vysvětlily jsme si, co to je chráněný druh a proč se nesmí sbírat. Při příchodu do lesní školky jsem děti seznámila s výrobou herbáře. Výroba herbáře není hotová za 1 den, a proto jsme se domluvíly s paní učitelkou, že v činnosti budou dále pokračovat. Nejprve jsme si s dětmi řekly co je to herbář a jak vypadá. Všechny natrhané rostliny jsme si rozložily na stůl a prohlídly jsme si je. Vybrané rostliny si děti vložily do novin a zatížily je knihami. Rostliny budou lisovat asi jeden týden. S dalším postupem už budou pokračovat s paní učitelkou v LMŠ.

Obrázek 2 – Hledání drobných živočichů pomocí lupy

Zhodnocení dne: Plnila jsem cíle: osvojení si poznatků o louce, aplikovat tvořivost a představivost, zapamatování textu s pohybem. Cíle se mi podařilo naplnit jen z části. Pomocí diskuze na dané téma jsem se snažila dětem přiblížit téma o louce a jeho využití. Z důvodu delších činností nebyly některé cíle dostatečně naplněny. Děti se seznámily s tím, co je louka, co v ní najdeme a k čemu ji využíváme. Myslím si, že některé poznatky nebyly zcela osvojeny, a proto pokládám cíle za nedokončené.

Děti motivovala loutková postavička brouček. Líbilo se jim, jak s nimi brouček mluvil. Zvolením vhodné motivace se děti do dalších činností zapojily ihned. Kladné ohodnocení mohu směřovat k jógovým cvikům. Nevěděla jsem, jak se děti ke cvičení postaví, ale všichni aktivně cvičily. Oblíbenou činností bylo pozorování předmětů pod mikroskopem. Činnost se mi nedařila ukončit, protože se dětem velice líbila. Tvorbu herbáře jsme s dětmi začali, ale nedokončili, protože tato aktivita má dlouhodobějšího trvání. Po domluvě s paní učitelkou jsme se dohodly, že v činnostech bude s dětmi nadále pracovat.

V tomto tématu bych se snažila pokračovat a určitě bych ho zaměřila na dlouhodobější trvání po dobu 14 dní. Tak aby si děti mohly vyzkoušet opravdu všechno, co by se k tématu dalo směřovat.

Tento den hodnotím negativně. Příště bych se více zaměřila na méně činností, ale o to větším obsahem vzdělávacích aktivit.

5.3 Téma: Voda

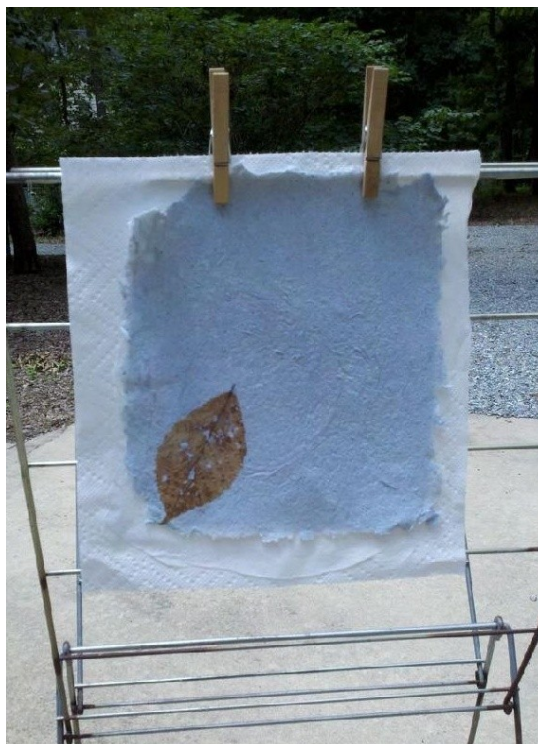
Třetím tématem byla voda, na kterou jsem měla celé dopoledne.

Vybrané činnosti: motivace písní „Prší, prší“ obrázek kapičky, diskuze na dané téma, práce s textem – koloběh vody, pohybová hra „Kudy teče pramínek“, pokus o koloběh v akváriu, dramatizace „pramínek“

Průběh dne: Ráno jsem se přivítala s dětmi a přichystala pomůcky na dané téma. Když se mě děti vyptávaly, co budeme dnes dělat, nechtěla jsem nic prozradit. A proto jsme si jako malou nápovědu vyrobili kapičky. Do výtvarné práce jsme zapouštěli barvy pomocí barviva smíchaného s jarem. Děti postupně přicházeli s návrhy, co by to mohlo být. Výtvarnou práci si udělaly všechny děti. Po dokončení práce jsme se vydali do lesa směrem k potoce. Když jsme došli na požadované místo, všem dětem už bylo jasné, jaké téma budeme probírat. Posadili jsme se na podložky vedle potoka a chvíli poslouchali zvuk a šumění, které můžeme slyšet. Bylo krásné ticho. A šlo vidět, že děti si to náramně užívají. Děti seděly v klidu a já jsem četla příběh „Co je proti pomněnkám“. Vedli jsme diskuzi na dané téma. Pomocí obrazového materiálu jsme si ukazovali, jak takový koloběh vzniká a vypadá. Aby se jen dlouho nesesedlo a nepovídalo, napadlo jedno děvče, abychom si k tématu zazpívali píseň „Prší, prší“. Velmi jsem děvče pochválila, protože jsem se na píseň chtěla zaměřit. Pomocí prstů jsme si o dlaně určovali tempo a rychlost písně. Když jsme chtěly, aby přšelo hodně a hlasitě - ťukali jsme prsty o dlaň více a více a zpívaly hlasitě. Naopak při slabém přšení jsme ťukali slabě a zpívali potichu. Pohybovou hru jsem zvolila k tématu. Hra se jmenovala „Kudy teče pramínek“. Postavíme si společně s dětmi překážkovou dráhu v lese. Při stavbě přemýšlíme a komentujeme, co by který prvek mohl být v přírodě (kámen, kmen stromu). Potom děti proměníme v pramínky zvukem dešťové hole a necháme je dráhou „protéct“. Děti mohou následně „krajinu“ měnit, a tvořit tak novou trasu pro pramínky. Děti hra velmi bavila. Proto jsme hledali nové způsoby, jak do hry přidat nové činnosti. Po hře jsem děti motivovala k tomu, abychom si daný koloběh ukázali na „živo“ pomocí pokusu. K potoku jsme donesli větší zavařovací sklenici. Děti nechápali, proč to sebou bereme do lesa. Posadily se v kruhu a pozorovaly, co budeme dělat. Na pomoc jsem si postupně volala děti, tak aby si to vyzkoušel každý sám. Do nádoby jsme nalili trochu vařící vody z termosky. Necháme děti „sáhnout“ na páru, která vystupuje z nádrže. Pak přilijeme ještě asi 1 litr horké vody a nádobu pevně překryjeme potravinářskou fólií. Fólie se mírně nafu-

kuje stoupající párou. Položíme na ni led nebo chladící desku a počkáme, až pára začne chladem kondenzovat a kapat zpět do nádrže. Všichni jsme pozorovali daný průběh činnosti. Dětem jsem během pokusu dávala doplňující otázky. Na závěr jsem zvolila dramatizaci příběhu „pramínek“, který měl dětem ujasnit koloběh vody.

Obrázek 3 – Výroba ručního papíru

Zhodnocení dne:

Plnila jsem cíle: osvojení si poznatků o vodě, vysvětlit koloběh vody, demonstrování vody v podobě pohybové hry. Tyto cíle jsem plnila výše uvedenými činnostmi. Cíle si myslím, že se mi podařilo naplnit, protože všem aktivitám jsme se snažili naplno věnovat. Téma bych určitě rozložila na více dní a každý den s jiným zaměřením.

Hned z rána se podařilo, že děti si do činností „mluvily samy“. Děti jsem nechala, aby se projevíly a samy si řekly, co by chtěly dělat. Snažila jsem se vycházet z pocitů dětí. Snažily se přijít na to, co je za dnešní den bude čekat. Přichystala jsem jim tedy malou nápravdu pomocí výtvarné činnosti tvoření kapičky. Děti zapouštěly barvy s jarem. Výtvarná technika všechny děti moc bavila. V příběhu „Co je proti pomněnkám“ se děti dozvěděly o koloběhu vody. Ten poznávaly i v dramatizaci „pramínek“, která měla velký ohlas.

V pohybové hře „Kudy teče pramínek“ jsme si s dětmi vytvořili překážkovou libovolnou dráhu. Děti jsem nechala, aby si dráhu vytvořily samy dle své fantazie a představivosti. Šlo vidět, že práce je velmi baví, protože překážkovou dráhu neustále vylepšovaly a obměňovaly.

Do tématu bych určitě zařadila pokus s čištěním vody, smyslové hry, poznávat skupenství vody, experimenty s vodou, důsledky znečištění vody atd... Bohužel, při nedostatku času jsem si tyto činnosti nemohla s dětmi zrealizovat, ale pevně věřím, že v nich bude paní učitelka pokračovat dále.

Celkově bych den zhodnotila jako velmi povedený. Děti hraní s vodou velmi zaujalo a bavilo. Pomocí hry se nenásilně vzdělávaly. Líbilo se mi, že děti se nejprve seznámily s koloběhem vody za doprovodu příběhu, poté pomocí pozorování a pokusu s akváriem a nakonec si to mohly pomoci dramatisace příběhu vyzkoušet.

5.4 Téma: Třídění odpadu

Posledním tématem pro děti bylo třídění odpadu, které jsem si vybrala z důvodu nutnosti, proč a jak musíme chránit přírodu. Téma jsem se rozhodla rozvrhnout do tří dnů.

Vybrané činnosti:

1. Den - diskuze na dané téma, hra na třídění odpadu, vlastní tvorba krabic k odpadu, vlastní tvorba pexesa, pozorování odpadu – papír, plast, sklo, výtvarná činnost – výroba ručního papíru
2. Den – exkurze do sběrného dvoru
3. Den – úklid okolí a přírody

Průběh dnů:

1. Den: Přivítala jsem se s dětmi a šla si nachystat pomůcky k dnešnímu dni. Děti byly velmi zvědavá na to, co se dnes bude dít. Podle pomůcek hádaly, co by to mohlo být. Když jsme se všichni sešly v MŠ, vzala jsem děti na krátkou procházku do lesa. Po cestě jsme si všímali velkého nepořádku okolo nás. Děti se nestačily divit, kde

se během jednoho dne vzalo tolik nepořádku v „jejich“ lese. Vždyť ještě včera, tady žádný nepořádek nebyl. Ihned jsem navázala k tématu. Nestačila jsem se divit, když děti samy od sebe začaly přiřazovat, kam by daný odpad mohl patřit. Velmi jsem za to všechny pochválila. Řekly jsme si, proč vlastně třídíme odpad a za jakým účelem. Poté jsme si pomocí kartonový papírů vyrobili tři velké „popelnice“. Děti si je ve skupinách pomalovaly správnou barvou a na přední stranu krabice nalepily znak krabice (kousek plastu, papíru, skla). Ukázali jsme si, do které krabice bude patřit jaký odpad a upozornili na nebezpečí skla. Děti poté aktivně třídily odpad v lese a na louce. Po aktivním úklidu jsme si zkontrolovali a zhodnotili obsah krabic. Děti vytrídily odpad správně, až na pár výjimek mezi plastem a papírem. Vysvětlili jsme si jaký je mezi tím rozdíl. Děti jsem si posadila do kruhu, abych mohla dětem více přiblížit charakteristiku odpadu. Jako první jsem si vzala na ukázkou sklo. Sklo jsme s dětmi popsali, jak vypadá, využití, kde ho můžeme najít. Sklo jsme položili na beton a zkusili jsme ho rozbít, abychom viděli, co se poté stane. Plast jsme si také důkladně popsali a vysvětlili. Následně jsem plast zapálila aby, děti viděly, co se stane a také vnímaly zápach z plastu. A jako poslední jsme si ukázali možnosti papíru. K papíru jsem měla pro děti připravený námět k činnosti. Po domluvě s paní učitelkou si předešlý den nachystaly v LMŠ malé kousky papíru, které natrhaly a namočily do misky s vodou. Papír jsme v misce rozmělnili s dětmi na kašičku. Dětem jsem vysvětlila, že čím bude hrubší kaše, tím bude i papír hrubší a zase naopak. Papír, tak dlouho rozmělnujeme, trháme a mačkáme, až jsme s výsledkem spokojeni. Do kašičky můžeme zapracovat, také různé směsi barviva, podle vlastní fantazie dětí. Pro zpevnění papíru jsme ještě přimíchali škrob. Po zpracování hmoty jsme si připravili pracovní prostor a dřevěnou desku. Na desku jsme položili savou látku, na kterou jsme položili vrstvu novin a balícího papíru. Z papíru děti vymačkaly přebytečnou vodu a vytvořili jsme z ní na balícím papíře svůj vlastní aršík. Ten jsme vyzdobili zase podle fantazie dětí (lučným kvítí, listy, otisky prstů...). Arch jsme poté zbavili pomocí novin přebytečné vody, jak jen to půjde. Aby se voda lépe vsakovala, také noviny pod balícím papírem střídáme. Nakonec jsme arch přejeli válečkem, aby byl rovnoměrný. Pak jsme desku s vyrobeným papírem položili k louce na slunce, aby pořádně vyschlo. Po uschnutí děti pomalu papír strhávaly. Po příchodu do LMŠ si vyrobený papír vystavily, aby jej mohly ukázat rodičům.

2. Den: Při příchodu do školy jsem pro dnešní den měla pro děti velké překvapení, ale nikomu jsem nechtěla nic prozradit. U vítání se na mě hrnulo několik dětí a hned se mě ptalo, zda dnes budeme zase něco vyrábět, jako včera s ručním papírem. Děti jsem vzala na procházku. Při procházce jsem pro děti měla nachystané velké překvapení. Byla to návštěva místního sběrného dvoru. Děti byly z překvapení velice nadšené a do sběrného dvoru se těšily. Při vstupu do sběrného dvoru na nás čekal pan majitel sběrného dvoru, který nás pečlivě provedl po celém areálu a ukázal veškeré vybavení a techniku sběrného dvoru. Děti se během exkurze vyptávaly na mnoho otázek ohledně odpadů. Například kam odpadky putují dále, zda se ještě jednou třídí a zda se z odpadků i něco vyrábí jako třeba ten náš včerejší papír. Pan průvodce byl velice hodný a všechny naše otázky velmi rád zodpověděl a ukázal. Při příchodu do školky jsme si z exkurze vše zhodnotili, rozebrali a ujasnili. Veškeré nové poznatky jsme si s dětmi důkladně zapisovali a zakreslovali na velký formát papíru, který byl viditelný na nástěnce pro rodiče z jednotlivých dnů. Závěr dne jsme si zpestřili písničkou a tanečkem: „Popeláři“ od Míši Růžičkové, kde jsme využili i popelářských kostýmu, které jsem pro děti vypůjčila.
3. Den: Během dvou dnů, při práci s dětmi na téma třídění odpadů jsem dostala nápad, jak dětem činnosti zpříjemnit a uvést v praktické využití. A to tak, že uklidíme okolí a přírodu. Paní učitelku z LMŠ, děti i rodiče jsem s vymyšlenou akcí obeznámila hned první den. Do akce děti chtěly zapojit i své rodiče. Nejdříve jsme s dětmi předchozí den vytvořili velký plakát na naši nástěnku, že se páteční den uskuteční velký úklid lesní mateřské školy a okolí. Nečekali jsme, že se úklidu zúčastní tolik rodičů. Rodiče se do úklidu zapojili velice rádi, protože byli z celého projektu nadšeni. Rozdělili jsme se do skupinek a mohlo se vyrazit. Uklízelo se celé okolí. Nejdůležitějším cílem byl pro nás úklid lesa a louky. Po ukončení úklidu bylo pro děti s rodiči nachystané překvapení ve formě opékání špekáčků u ohně, kde panovala výborná nálada. Děti, rodiče i my paní učitelky jsme měli radost z akce. Všichni jsme si daný den zhodnotili. Udělali jsme výbornou věc pro okolí, pro nás, tak i pro naše zdraví.

Obrázek 4 – Úklid okolí a přírody

Zhodnocení dnů:

Plnila jsem cíle: osvojení si poznatků o třídění odpadu, osvojení si pojmu recyklace, vytváření si návyků správného třídění odpadu a dokázat pracovat s dostupným materiálem. Toto téma jsem si rozložila na více dní. Snažila jsem se dětem vysvětlit, proč je pro nás důležitá recyklace odpadu. Formou her jsme s dětmi postupně přicházely k osvojení si tohoto tématu.

1. Den jsem děti seznámila s tématem „Třídíme odpad“. Při příchodu do lesa a na louku se děti vyloženě polekaly, když uviděly nepořádek z odpadků. Formou hry přiřazovaly věci do vyrobených krabic. Nejvíce zaujala výroba ručního papíru. Ta děti natolik bavila, že vyráběly další kusy papíru. Při příchodu do školy se děti rozhodly, že vyrobené krabice na odpad budou nadále používat a také, že budou každý den třídit odpad.

2. Den nás čekala exkurze do sběrného dvoru. Exkurze byla přínosem. Dozvěděli jsme se o dané problematice více informací. Návštěva se všem dětem moc líbila. Samy si mohly některé přístroje zkusit ovládat. Díky exkurzi se dozvěděly další informace o recyklaci odpadu.

3. Den jsme uspořádali úklid okolí, kde jsme zakomponovali i rodiče dětí. Děti i rodiče byli z akce nadšení. V průběhu úklidu jsem si všimla, jak děti své rodiče poučují, co kde patří za odpad. Odměnou pro nás bylo nejen krásně uklizené prostředí, ale také výsledek z toho,

že děláme něco sami pro sebe i ostatní. Za odměnu jsem pro rodiče s dětmi přichystala s dopomocí paní učitelky opékání špekáčku, kde jsme celou akci mohli ještě jednou pozitivně zhodnotit.

V závěru bych chtěla podotknout, že s tématem se mi pracovalo velice dobře a dle zpětné vazby dětí, které hodnotily tyto dny velice pozitivně, bych se zaměřila a propracovala další průběh činností. Zařadila jsem aktivity, při kterých se děti zapojovaly samy s vlastními nápady. Nechyběla také prožitková aktivita – vlastnoruční recyklace odpadu. Nejvíce děti bavil poslední den, který probíhal ve spolupráci s rodiči. Velice bych vyzdvihla také to, že paní učitelka nadále pokračovala v tématu, jak v odpoledních hodinách, tak v průběhu dalšího týdne za což jsem velmi ráda.

Obrázek 5 – Závěrečné rozloučení

6 EVALUACE PROJEKTU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

6.1 Evaluace projektu

S průběhem celého projektu jsem byla spokojená, jelikož všechny aktivity mě za sebou krásně navazovaly. Všechny děti se aktivně do průběhu projektu zapojily, ať už skupinově nebo individualizovaně. Z návaznosti jsem vycházela ze zkušeností dětí. K průběhu dobré realizace mi také hodně přispělo to, že paní učitelka se nabídla ve vzdělávací nabídce pokračovat. Příjemným překvapením pro mě byla reakce dětí po první realizaci dne, neboť si na další moji realizaci výstupu přinesly poznámkové deníčky, do kterých si zapisovaly své zážitky a poznatky. Z téhle reakce jsem byla příjemně překvapena. Což je pro mne další podnět k zařazení poznámkového deníčku do projektu jako pomůcka. Po ukončení dne jsem využila přínos dětí a pomocí deníčku jsme společně vyhodnotili celý průběh dne.

Při realizaci projektu nenastal žádný větší problém, který by byl potřeba řešit. Místo a prostředí bylo příjemné a klidné. Nepříznivé počasí, které nás zastihlo pouze jednou, jsme se nenechali odradit, protože jsme se drželi heslem: „neexistuje špatné počasí, pouze špatné oblečení“. Projekt tedy nic závažného nenarušilo.

U časově delších aktivit byl u dětí problém s výdrží soustředěnosti na činnost. Pro příště bych raději zvolila méně časově náročné aktivity, tak aby děti byly stále soustředěné a v zápalu aktivity. Přínosem pro mě bylo zjištění, že děti více vyhledávaly náročnější činnosti. Děti se mnou aktivně komunikovaly, protože před realizací jsem lesní školu navštívila, kde jsem děti obeznámila s daným projektem formou her. Když děti potřebovaly objasnit dané téma, vždy jsem ráda pomohla s vysvětlením.

Celý projekt byl pod dohledem místních učitelů školy. Na konci každého dne jsem s učiteli probrala zhodnocení dne. Často mi bylo vytýkáno, že aktivit na daný den je příliš a děti, tak nemají možnost k samovolným činnostem. Naopak vyzdvihnutí pro mě bylo pochvala za ucelenou vzdělávací nabídku. Ocenila bych také spolupráci s rodiči, kteří se snažili do projektu vstupovat tím, že se nabízeli ke vzájemné spolupráci. S rodiči se mě podařilo navázat kontakt hned od začátku. Zapojení rodičů jsme tak mohli využít při realizaci tématu třídíme odpad. Téma spočívalo v úklidu okolí školy. Po konzultaci s rodiči jsem je seznámila s tím, zda bych mohla některé fotky z realizace projektu použít v této bakalářské práci. Všichni rodiče bez problému souhlasili.

6.2 Doporučení pro praxi

Pro další realizaci projektu v praxi bych doporučila práci s menší skupinou dětí. Děti v menším počtu jsou více pozorné a aktivní. Je lepší dané téma řešit hromadně než jednotlivě. U většího počtu dětí, se musí zadání opakovat vícekrát.

Projekt bych v budoucnu realizovala v delším časovém rozsahu a snažila se u každého tématu zvýšit časovou dotaci. Při delší realizaci projektu bych také doporučila obměnit organizační formy. Zařadit například více exkurzí. Snažit se dětem přiblížit více k tématu. Uvedu příklad na téma voda – návštěva přepouštědla u přehrady, využití mlýnského kola. Při dlouhodobých aktivitách bych doporučila častěji sledovat děti, aby se něco závažného nestalo. Také před realizací je potřeba si všechny vzdělávací aktivity vyzkoušet pokud možno nanečisto.

Díky projektu v lesní mateřské škole jsem si rozšířila vědomosti týkající se přírodovědných aktivit. Ve své současné práci v mateřské škole budu chtít více zapojit děti v přírodním prostředí, tak abych je mohla více motivovat ke kladnému vztahu k přírodě. Myslím si, že každá paní učitelka z mateřské školy by si měla práci v lesní mateřské škole vyzkoušet. Může to být pro ni velkým přínosem, tak jako projekt byl přínosem pro mě.

ZÁVĚR

Myslím si a domnívám se, že v současné době děti ztrácí zájem o přírodovědné vzdělávání a také o pobyt v přírodě. Vše se dnes učí pouze pomocí informací, které jim někdo řekne nebo předá. Proto je dobré do projektu a do všech vzdělávacích aktivit děti zapojovat. Tak aby aspoň částečně své vědomosti získávali pomocí poznatku z aktivit. Myslím si totiž, že získávání informací bez prožití vede pouze ke krátkému zapamatování informace a také malému rozvoji fantazie.

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. V první části jsou uvedena teoretická východiska, která se pojí k lesním mateřským školám a přírodovědnému vzdělávání. Jsou zde definovány a vysvětleny klíčové pojmy, se kterými se pracuje i v praktické části bakalářské práce.

Praktická část je věnována přímo vytvořenému projektu vzdělávacích aktivit pro využití v lesních mateřských školách. Vytvořený projekt zahrnuje čtyři témata, která jsou: les, louka, voda a třídění odpadu. Vzdělávací aktivity, které se v tomto projektu nacházejí, mají co nejvíce rozvíjet vzdělávací stránku dítěte. Vzdělávací aktivity byly zvoleny také s ohledem na věk dětí a dostupnost pomůcek. Při projektu byly zohledněny i společné aktivity, aby děti co nejvíce spolupracovaly, komunikovaly a rozvíjeli mysl a fantazii.

Cílem tohoto projektu bylo také vzbudit u dětí zájem o poznání přírody a všeho kolem ní. V závěru praktické části je projekt zhodnocen pomocí vlastní reflexe a evaluace. Z evaluace vyplývá, že cíle této práce byly z větší části splněny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČAPKOVÁ, Dagmar. *Předškolní výchova v díle J. A. Komenského, jeho předchůdců a pokračovatelů*. Praha: SPN, 1968. ISBN 14-017-67.
- [2] HÄFNER, P. *Natur- und Waldkindergärten in Deutschland - eine Alternative zum Regelkindergarten in der vorschulischen Erziehung*. VDM Verlag Dr. Müller, 2008. ISBN 978-3-8364-7753-6.
- [3] JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2010, 148 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.
- [4] JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, 2013, 144 s. ISBN 978-80-7496-071-0.
- [5] KASPEROVÁ, D. KASPER, T. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008, 224 s. ISBN 97880-247-2429-4.
- [6] KNIGHT, Sara. *Forest School and Outdoor Learning in the Early Years. 2 ed.* London: Sage Publications Ltd., 2013, 176s. ISBN 978-1-4462-5531-5.
- [7] LACINOVÁ, Ivana. *Co dělají mateřské školy v Norsku pro zdravý vývoj dětí, aneb, Nikdo není malý: zkušenosti ze zájezdového semináře projektu Zdravá mateřská škola do norských mateřských škol*. Vyd. 1. Kroměříž: Spirála, 1999, 81 s. ISBN 80-901873-3-1.
- [8] LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0094-9.
- [9] MACENAUEROVÁ, J. *Přírodovědné hry*. Olomouc: Rubico s.r.o., 2012, 119 s. ISBN 978-80-7346-147-8.
- [10] MACHAR, Ivo. *Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 104 s. ISBN 978-80-244-2357-9.
- [11] MIKLITZ, I. *Der Waldkindergarten, Dimensionen eines pädagogischen Ansatzes*. Berlin: Neuwied, Krißtel, 2000, 222 s. ISBN 3-472-03943-4.
- [12] NOVÁČKOVÁ, H. *Studánky vily Rozárky*. Brno:Lipka, 2016, 104s. ISBN 978-80-88212-01-0.

- [13] PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Soukromá a firemní školka od A do Z: jak založit a provozovat soukromé nebo firemní zařízení předškolní výchovy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 167 s. ISBN 978-80-247-4699-9.
- [14] RAJNOŠKOVÁ, Marie. *Rok v přírodě s mrňaty*. Brno: Lipka, 2015, 64 s. ISBN 978-80-87604-81-6.
- [15] STREJČKOVÁ, Emilie, *Děti aby byly a žily*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2005. ISBN 80-7212-382-3.
- [16] VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2. Aktualiz. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012, 94 s. ISBN 978-80-7212-537-1.
- [17] VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza, Jan KRAJHANZL a Helena VOSTRADOVSKÁ. *Kořeny předškolní výchovy: podmínky zdravého vývoje dětí v rodině, školce a přírodě: závěrečný výzkumný report za rok 2011*. Praha: Asociace lesních mateřských škol, 2012. ISBN 978-80-260-3190-1.
- [18] VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Lesní mateřské školy: kořeny [online]. 19.8.2009 [cit. 2015-02-10].
Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/3261/LESNIMATERSKA-SKOLA---KORENY.html/>
- [19] VRTIŠKOVÁ, K. *Co vyprávěl starý dub*. Vrané nad Vltavou: ZO ČSOP, 2013, 68 s. ISBN 978-80-905305-1-5.
- [20] WIEGEROVÁ, Adriana. *Profesionalizace učitele mateřské školy z pohledu reformy kurikula*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. ISBN 978-80-7454-555-9.

Internetové zdroje:

- [1] *Asociace lesních mateřských škol* [online]. 2018 [cit. 2018-01-30]. Dostupné z: <http://www.lesnims.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- ALMŠ - Asociace lesních mateřských škol
- LMŠ - Lesní mateřská škola
- MŠ - Mateřská škola
- RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1 – Stavba domečku z přírodnin .....</i>	<i>58</i>
<i>Obrázek 2 – Hledání drobných živočichů pomocí lupy .....</i>	<i>61</i>
<i>Obrázek 3 – Výroba ručního papíru .....</i>	<i>63</i>
<i>Obrázek 4 – Úklid okolí a přírody .....</i>	<i>67</i>
<i>Obrázek 5 – Závěrečné rozloučení .....</i>	<i>68</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1 Obsahové zaměření projektu .....</i>	<i>35</i>
<i>Tabulka 2 Téma: Les.....</i>	<i>36</i>
<i>Tabulka 3 Téma: Louka .....</i>	<i>42</i>
<i>Tabulka 4 Téma: Voda.....</i>	<i>46</i>
<i>Tabulka 5 Téma: Třídění odpadu .....</i>	<i>52</i>

SEZNAM PŘÍLOH

<i>Příloha 1 – Pracovní list.....</i>	<i>55</i>
---------------------------------------	-----------